

LUNDS
UNIVERSITET
Socialhögskolan

Att öppna upp sitt hem för ensamkommande ungdomar

En studie om ideella familjehem, deras motiv och engagemang

Rebecka Karlsson

Masteruppsats SOAM21
Vårterminen 2019
Antal ord: 22 590
Handledare: Verner Denvall

Abstract

Author: Rebecka Karlsson

Title: *Opening up your home to unaccompanied young refugees – A study about voluntary foster parents, their motives and commitment.* [Translated title]

Supervisor: Verner Denvall

Assessor:

Migration politics in Sweden has shifted to a more restrictive stance in the past few years. Unaccompanied asylum-seeking minors are an especially vulnerable group that has been affected by this. Many of them find themselves in a difficult position when they turn 18, when the care and accommodation provided by the Social Services ceases. This started a civic movement of people opening up their homes to unaccompanied young refugees. The aim of this study was to understand the reasons why people choose to commit themselves to help unaccompanied young refugees by offering them housing. This study also investigated how the shift in migration politics has affected the commitment of voluntary foster parents. This is a qualitative study which uses eight interviews with people who have accommodated unaccompanied young refugees and who also signed a petition to stop deportations. Results show that they motivated their actions by appealing to humanism, personal responsibility and relational ties. Their motives were also closely connected to a sense of disappointment at Swedish authorities failure to provide care and protection to unaccompanied minors past 18. This study concludes that these people acted as a reaction to migration policy.

Keywords: unaccompanied minors, voluntary foster care, civic engagement, moral motivation.

Innehållsförteckning

1 Inledning och problemformulering	5
1.1 Syfte.....	7
1.2 Frågeställningar	7
1.3 Disposition.....	8
1.4 Språkbruk och definitioner.....	8
2 Bakgrund	9
2.1 Ensamkommande ungdomar i Sverige.....	9
2.2 Den migrationspolitiska vändningen	10
3 Kunskapsläge	11
3.1 Kunskapsorientering och sökväg.....	11
3.2 Ensamkommande ungdomars behov av stöd.....	12
3.3 Familjehem på uppdrag av socialtjänsten – varför?	14
3.4 Organisering i civilsamhället.....	16
3.4.1 I välfärdens ingenmansland.....	17
3.4.2 Med hjälp av sociala medier	18
4 Teori	19
4.1 Sorti eller protest.....	19
4.2 Sociala rörelser och kollektiv identitet	22
4.3 Teori om moral	25
5 Metod	27
5.1 Metodval.....	27
5.1.1 Studieobjekt.....	28
5.1.2 Egen förförståelse.....	29
5.1.3 Urval och tillträde.....	29
5.1.4 Informantbeskrivning	31
5.2 Intervjuer	32
5.2.1 Halvstrukturerade intervjuer	32
5.2.2 Intervjupåverkan	33
5.3 Bearbetning av material	34
5.3.1 Transkribering.....	34
5.3.2 Analytisk bearbetning	35
5.4 Vetenskaplig kvalitet	37
5.4.1 Etiska överväganden.....	37
5.4.2 Tillförlitlighet och äkthet	38
6 Resultat och analys	39
6.1 Externa omständigheter	40
6.2 Interna drivkrafter	44
6.3 Misstro och besvikelse	49
6.3.1 Besvikelse på staten och samhället.....	49
6.3.2 Förlorat förtroende för Migrationsverket.....	52
6.3.3 På rätt sida av historien.....	54
6.4 Mobilisering.....	55
6.4.1 ”Vi står inte ut”.....	55
6.4.2 Att ta ställning och göra påverkansarbete.....	58
6.4.3 Protest utan att protestera.....	60
7 Slutdiskussion	61

Referenser	65
Bilaga 1 – Informationsbrev till respondenter	72
Bilaga 2 – Intervjuguide.....	73

1 Inledning och problemformulering

I en tid av migrationspolitiska förändringar och växande främlingsfientlighet har en rörelse av medmänsklighet tagit plats i Sverige. En rörelse som vill påverka samhällsdebatten och styrande politiker. Efter de senaste årens tillströmning av asylsökande flyktingar till Sverige har ett förändrat politiskt klimat infunnit sig, efter en migrationspolitisk vändning med asylrättsliga begränsningar (Östman 2019, s. 106ff).

Det började med dåvarande statsminister Stefan Löfvens tal som deklarerade Sveriges och hela Europas ansvar i den internationella flyktingkrisen: ”Mitt Europa tar emot människor som flyr från krig, solidariskt och gemensamt.” (Regeringen 2015b). När antalet anländande flyktingar fortsatte att öka under hösten 2015 förändrades migrationspolitiken inom några månader till att bli mer restriktiv. Regeringen uttalade sig om att Sverige måste få ett andrum för att kunna ta hand om de flyktingar som redan anlant, vilket ledde till att en tillfällig lagstiftning med begränsningar i asylrätten infördes (Lag 2016:752 om tillfälliga begränsningar av möjligheten att få uppehållstillstånd i Sverige). Under samma tid får Sverigedemokraterna, ett parti kritiserat för att vara främlingsfientligt, en betydande roll i den svenska politiken (Östman 2019, s. 114).

Händelsen som föranledde den migrationspolitiska vändningen är den internationella flyktingkrisen, med den kanske viktigaste komponenten att krisen landade inom Sveriges gränser. Behovet av hjälpinsatser gällde inte nu avlägsna konfliktdrabbade länder, utan plötsligt knackar människor på Sveriges dörr. När flyktingar dyker upp på tågstationer och färjelägen inom svenskt territorium är det omöjligt att inte agera. Att behoven uppstår på så nära håll har förstärkt reaktionerna. I samhällsklimatet idag, några år senare, framträder en splittring av åsikter. Alla står inte bakom regeringens nya migrationspolitiska inriktning med stängda gränser och hårdare krav på asylskäl. En faktisk konsekvens av flyktingvågen är att handläggningstider för asylutredningar har blivit mycket långa (Zetterqvist & Hagström 2016, s. 18), och under tiden hinner de asylsökande skapa sig en vardag, lära sig språket och börjar integreras. Det har även inneburit många avslag, vilket skapat särskilt stora reaktioner i civilsamhället.

En särskild grupp asylsökande har hamnat i samhällsdebattens centrum – de ensamkommande ungdomarna. Under år 2015 anlände cirka 35 000 ensamkommande ungdomar. På grund av sin ålder och avsaknad av familj befinner de sig i större utsatthet än andra asylsökande vilket har framkallat ett särskilt engagemang i civilsamhället. Många privatpersoner

har engagerat sig som gode män, i läxhjälpgrupper, integrationsprojekt et. cetera. Flyktingvågen har även föranlett fler forskningsprojekt och vetenskapliga studier (se till exempel forskningsöversikterna: SBU 2018; Zetterqvist Nelson & Hagström 2016). Ökningen av forskning om ensamkommande barn och unga påvisar relevansen för socialt arbete och vikten av fortsatta studier. Ett annat växande forskningsområde är engagemang i civilsamhället, vilket också är tydligt sammankopplat med det sociala arbetet (Linde & Scaramuzzino 2017, s. 19).

Efter långa väntetider på svar från Migrationsverket började besluten komma och många hade hunnit lära känna någon av dessa ensamkommande ungdomar. När avslagsbeskeden blev fler och fler framkallades en motreaktion av de som inte bara kunde stå och titta på. Ideella krafter mobiliserades och nätverket ”Vi står inte ut” startades för att påverka ungdomarnas framtid. Ett särskilt fokus har riktats mot afghanska ungdomar. Av det totala antalet 35 000 ensamkommande ungdomar som anlände 2015 var cirka 23 000 afghanska medborgare. Risken för utvisning till Afghanistan är påtaglig då Migrationsverket bedömer det säkert nog att utvisa till. Organisationer som Amnesty (2018), Röda Korset (2018) och Rädda Barnen (2018b) har dock uttalat sig om att säkerhetsläget i Afghanistan fortsätter att förvärras och uppmanar därför till utvisningsstopp. FNs flyktingorgan UNHCR gick ut med nya riktlinjer 2018 som utökar anledningarna till skyddsbehov för människor som flyr från Afghanistan.¹ Sverige fortsätter med utvisningar till Afghanistan med grund i ett samförståndsavtal där Afghanistan åtar sig att ta emot afghanska medborgare som inte beviljats uppehållstillstånd i Sverige (Regeringen 2016).

Ett av flera upprop för att stoppa utvisningar och ge ensamkommande ungdomar amnesti publicerades i januari i år som debattinlägg i en stor svensk tidskrift med rubriksättningen ”De ringer hem och gråter för att de saknar oss och Sverige” (Sydsvenskan 2019). Debattinlägget inkluderade en namninsamling undertecknade av drygt 600 personer som öppnat sina hem för ensamkommande ungdomar. I en hjärtskärande ton berättar de om situationen efter ungdomarnas avslag och 18-årsdag:

Många av oss lät ungdomarna bo kvar ändå. Andra öppnade sina hem för en hemlös ungdom. Vi blev frivilliga familjehem, antingen helt gratis eller mot en symbolisk summa från föreningar, organisationer eller kyrkor. Gemensamt för oss alla är att vi har knutit an till våra ungdomar under den tid vi har fostrat och lärt känna dem. De har blivit en del av våra familjer och att mista dem är som att förlora ett eget barn. (Sydsvenskan 2019)

¹ Se även Rädda Barnens rapport *From Europe to Afghanistan: Experiences of Child Returnees* (2018a) för information om barn och unga som utvisats från Sverige, Norge och Tyskland.

Behovet av hjälpinsatser har hamnat innanför hemmets gränser och uppropets skribenter beskriver att deras relationer till ungdomarna har vuxit till familjeband. Debattinlägget avslutas med deras anspråk: ”Låt dem stanna och få ro. Låt oss få ro. Släpp prestigen och stoppa utvisningarna nu.” (Sydsvenskan 2019).

I debattinlägget framförs att utvisningsbeskeden splittrar tusentals familjer, och att utvisningarna är en stor förlust för Sverige, både med tanke på förlorad framtida arbetskraft, och förlorad lojalitet av en engagerad del av befolkningen. De skriver till och med att Migrationsverkets bedömningar inte går att lita på, vilket är särskilt intressant då svenskar är kända som ett tillitsfullt folk och har länge toppat listor över hög grad av tillit till staten (Larsen 2013 s. 12; Trägårdh 2013, s. 28ff). Nu mobiliseras en rörelse som inte längre litar på att Sverige utför rättssäkra asylutredningar. Kritik om dåligt underbyggda asylbeslut har även framkommit inifrån Migrationsverket, rapporterat av Sydsvenskan förra året (Lönnaeus & Magnusson 2018).

Den här studien ställer frågor om hur det kommer sig att människor väljer att ta in en utomstående person i sitt hem, och vad som driver människor att gå utanför sin bekvämlighetszon i ett land som Sverige som så högt värderar frihet och självständighet? Är deras handlingar en form av protest? Sammanhanget som studien vuxit fram ur är den migrationspolitiska vändningen 2015 och dess efterföljder. Genom att intervjua människor som öppnat upp sina hem för ensamkommande ungdomar ämnar studien uppfylla följande syfte och frågeställningar.

1.1 Syfte

Studien ämnar undersöka motiv och engagemang hos personer som öppnat upp sina hem för ensamkommande ungdomar i samband med en förändrad migrationspolitik.

1.2 Frågeställningar

- Varför väljer människor att öppna upp sina hem för ensamkommande ungdomar?
- Hur har engagemanget hos ideella familjehem för ensamkommande påverkats av den migrationspolitiska vändningen?

1.3 Disposition

Uppsatsens disposition är som följer. Först kommer en bakgrund om situationen för ensamkommande ungdomar i Sverige, och en beskrivning av den migrationspolitiska vändningen samt de nya lagstiftningar som påverkar rätten till uppehållstillstånd. Därefter följer ett avsnitt om kunskapsläget när det gäller ensamkommande ungdomar, ideella familjehem och organisering i civilsamhället.

Det teoretiska ramverket för studiens analys följer sedan, vilket är indelat i tre delar. Först Albert Hirschmans teori om sorti och protest, sedan teori om sociala rörelser och därefter teori om moral. Metodavsnittet kommer därefter och i det beskrivs utförligt studiens tillvägagångssätt när det gäller empiriinsamling och analysförfarande. Resultat och analys redovisas sedan i samma avsnitt eftersom dessa är nära sammankopplade. Avslutande diskussionsavsnitt tar upp och diskuterar studiens resultat, möjliga slutsatser och begränsningar, samt vidare forskningsmöjligheter.

1.4 Språkbruk och definitioner

Följande definitioner används i uppsatsen och förtydligas härfter: ensamkommande ungdomar, ideella familjehem, ”Vi står inte ut” och åldersuppskrivning.

Ensamkommande ungdomar: Med ensamkommande ungdomar avses i uppsatsen individer som anlant som minderåriga asylsökande till Sverige utan vårdnadshavares sällskap. Huruvida ungdomarna som nämns i uppsatsen har fyllt 18 år anses inte vara av vikt för studiens syfte och därför görs ingen åtskillnad utifrån ålder. Övriga begrepp som används för att beskriva samma grupp är: *ensamkommande barn*, och *ensamkommande barn och unga*.

Ideella familjehem: Ideella familjehem används i uppsatsen som samlingsbegrepp för de individer som öppnat upp sina hem för ensamkommande ungdomar. I andra sammanhang kan de även kallas för frivilliga familjehem. Den gemensamma nämnaren är att de inte är familjehem på uppdrag av socialtjänsten.

”Vi står inte ut”: Ett nätverk av människor som gått samman utifrån gemensamma anspråk som rör ensamkommande ungdomar. Deras krav riktade åt politiker och Migrationsverket gäller utvisningsstopp av ensamkommande ungdomar och amnesti till alla ensamkommande som varit i Sverige mer än ett år (Vi står inte ut 2019). I nuläget består nätverket enligt deras hemsida av 11 000 personer, och deras Facebook-sida ”Vi står inte ut men vi slutar aldrig kämpa” följs av drygt 75 000 personer.

Åldersuppskrivning: När asylsökande anländer utan giltiga identitetshandlingar behöver Migrationsverket göra en åldersbedömning. Den asylsökande kan styrka sin ålder genom en medicinsk åldersbedömning. För en del ungdomar har detta inneburit att Migrationsverket bedömer att de är äldre än vad de uppgivit, och skriver då upp deras ålder. Anledningen till att det är viktigt att avgöra asylsökandes ålder är att asylsökande barn och vuxnas rättigheter skiljer sig åt.

2 Bakgrund

I det följande beskrivs kort statistik över mottagningen av ensamkommande barn och unga i Sverige under de senaste femton åren, socialtjänstens ansvar och vad som sker efter att den unge fyllt 18 år. Därefter beskrivs de nya lagstiftningar som tillkommit sedan flyktingvågen 2015.

2.1 Ensamkommande ungdomar i Sverige

Ensamkommande barn och ungdomar tillräknas de minderåriga som anländer till Sverige och som ansöker om asyl utan medföljande vårdnadshavare (Socialstyrelsen 2016b, s. 9). De senaste åren har det skett en stor ökning av antalet ensamkommande ungdomar som sökt asyl i Sverige. Nedanstående tabell visar en översikt av antalet ensamkommande som ansökt om asyl vartannat år mellan 2004-2014 och varje år mellan 2014-2018 (Migrationsverket 2019).

År	2004	2006	2008	2010	2012	2014	2015	2016	2017	2018
Antal	388	816	1510	2393	3578	7049	35 369	2199	1336	944

De största grupperna av ensamkommande som ansökte om asyl år 2015 kom (i fallande storleksordning) från Afghanistan, Syrien, Somalia, Eritrea, och Irak (Migrationsverket 2019).

I Sverige är det lagstadgat i 6 kap. 2 § Socialtjänstlagen att socialnämnden i varje kommun har ansvar för att de barn och unga som inte kan bo i sitt eget hem ska tas emot i familjehem, hem för vård eller boende (HVB) eller i stödboende (för ungdomar som är 16-20

år). Det finns även familjehem som består av släktband, så kallade *släktinghem*, när barn placeras hos en släkting (Socialstyrelsen 2016a, s. 27).

Ensamkommande barn och unga i Sverige står under samma lagstiftning och har samma rättigheter som andra barn som inte har möjlighet att bo med sina föräldrar (Socialstyrelsen 2016b, s. 11f). Beroende på ålder, mognad och behov placeras barnet antingen i familjehem, HVB eller stödboende. Den vanligaste boendeformen som ensamkommande barn och unga placeras i är HVB (Socialstyrelsen 2016a, s. 10, 16). Genom forskningsstudier har dock framkommit att vilken placering som används snarare utgår från vad kommunerna förespråkar (Stretmo & Melander 2013, s. 174; Zetterqvist & Hagström 2016, s. 25).

När ett asylsökande barn fyller 18 år betraktas den unge som vuxen i asylprocessen, dennes gode man avslutar sitt uppdrag och kommunens ansvar för placering övergår till Migrationsverket som anvisar till en förläggning. Om den unge bedöms ha behov av placering även efter att denne har fyllt 18 år kan socialtjänsten ta beslut om fortsatt placering. Enligt Socialstyrelsen ska planering för utslussning från HVB och familjehem ske i god tid före den unges 18-årsdag, och det ska bedömas om den unge har fortsatt behov av stöd och/eller kontakt med tidigare boende även efter utflytt (Socialstyrelsen 2016b, s. 49f).

Ensamkommande barn som inte bedöms ha tillräckliga skäl för att få asyl eller andra former av uppehållstillstånd får beslut om utvisning, men detta kan bara verkställas om det finns ett ordnat mottagande i hemlandet. Vid hinder för sådan verkställighet är det enligt Socialstyrelsen brukligt att barnet tillges ett tidsbegränsat uppehållstillstånd som senare kan förlängas. Om barnets 18-årsdag däremot är kort inpå beslutas i vissa fall att skjuta upp utvisningen, som kan verkställas efter 18-årsdagen. Om den unge hinner fylla 18 år innan beslut om utvisning kommer så kan beslutet verkställas utan ordnat mottagande i hemlandet eftersom detta bara krävs för barn (ibid., s. 56ff).

2.2 Den migrationspolitiska vändningen

Sveriges migrationspolitik förändras under hösten 2015 då regeringen föreslog att svensk asyllagstiftning ska anpassas till minimikrav enligt internationella konventioner och EU-rätt. Detta knappt två månader efter Stefan Löfvens tal om gemensamt ansvarstagande vid en manifestation för flyktingar den 6 september 2015. Löfven vidhåller i talet att Sverige är ett land som står upp för människors värde och rättigheter, som vill och kommer ta ansvar för mottagning av flyktingar. Vägen framåt, uppger Löfven, är ett delat ansvar inom Europa för att hjälpas åt i förestående internationella flyktingkris (Regeringen 2015b).

Den 24 oktober kommer regeringens uttalande om att Sverige behöver ett andrum i mottagandet av asylsökande flyktingar (Regeringen 2015a). Förslaget gäller införandet av en tillfällig lag med begränsningar i möjligheten att få uppehållstillstånd. Den tillfälliga lagen innebär att Sveriges tidigare generösa asyllagstiftning anpassas till EU:s miniminivå. Lagen innebär bland annat tidsbegränsade uppehållstillstånd till alla skyddsbehövande utom kvotflyktingar, begränsad rätt till anhöriginvandring och skärpta försörjningskrav. Det framhålls även att regeringen vill införa medicinska åldersbedömningar. Lagstiftningen trädde i kraft den 20 juli 2016 och är gällande i tre år, fram till och med den 19 juli 2019 (SFS 2016:752).

I januari 2018 går regeringen ut med att en lagrådsremiss utformats för att ge ny möjlighet till uppehållstillstånd för vissa ensamkommande unga (Regeringen 2018). Det leder till en ändring i den tillfälliga lagen (2016:752) som träder i kraft 1 juli 2018 (SFS 2018:756). Lagändringen innebär att individer som annars skulle fått utvisningsbeslut kan ansöka om uppehållstillstånd för studier på gymnasial nivå, om vissa krav uppfylls. Kraven är bland annat att den första ansökan om uppehållstillstånd ska ha inkommit den 24 november 2015 eller tidigare, utvisningsbeslut ska ha fattats efter 15 månader eller mer från och med inkommen asylansökan, och utvisningsbeslut ska ha fattats då individen är 18 år eller äldre.

I april 2019 ger regeringen i en lagrådsremiss förslag om förlängning av den tillfälliga lagen (2016:752), med vissa ändringar, till 19 juli 2021 (Lagrådsremiss 2019). Vid författandet av föreliggande studie har inget beslut om lagrådsremissen tagits.

3 Kunskapsläge

I följande avsnitt beskrivs studiens kunskapsgrund med början i en redogörelse över hur tidigare forskning insamlats. Därefter följer avsnitt som beskriver kunskapsläget då det gäller svensk och internationell forskning om ensamkommande ungdomar, familjehem och organisering i civilsamhället.

3.1 Kunskapsorientering och sökväg

Denna studie har som avsikt att studera varför människor väljer att öppna upp sina hem för ensamkommande ungdomar. De benämns här som *ideella familjehem*, men detta är inget i forskning definierat begrepp vilket försvårar sökprocessen av tidigare forskning. I föreliggande studie har LUBsearch använts för att finna relevant forskning. Genom att följa

vetenskapliga artiklars referenser har ytterligare studier inhämtats. Eftersom *ideella familjehem* inte är ett vetenskapligt använt begrepp, och inte heller det snarlika *frivilliga familjehem*, så påträffas ingen vetenskaplig studie när dessa används som sökord. Liknande begrepp på engelska har inte gett något användbart resultat. Den tidigare forskning som här redogörs för byggs därför upp av forskning om ensamkommande barn och unga, familjehem, och organisering i civilsamhället. Avsaknaden av tidigare forskning om ideella familjehem för ensamkommande ungdomar motiverar behovet av föreliggande studie.

3.2 Ensamkommande ungdomars behov av stöd

Ensamkommande barn och unga har studerats internationellt av forskare under lång tid, men sedan 2013 har det skett en exponentiell ökning av publikationer. Ökningen är jämförlig med ökningen av antalet asylsökande i Europeiska Unionen samma år (Salmerón-Manzano & Manzano-Agugliaro 2018, s. 4f). I en norsk avhandling av Ketil Eide (2005, s. 21) görs en uppdelning av tidigare forskning om ensamkommande barn och ungdomar i tre delar: studier som rör 1) organisation (t.ex. hur mottagning i ankomstlandet organiseras), 2) rättigheter (t.ex. hur ensamkommande barn tillgodoses sina rättigheter utifrån barnkonventionen), och 3) den psykosociala situationen (t.ex. psykisk ohälsa och flyktens påverkan). Enligt en litteraturöversikt av forskning publicerad mellan åren 2000 och 2010 uppvisas en brist på forskning i en svensk kontext (Brunnberg, Borg & Fridström 2011, s. 35), men sedan dess har alltså antalet studier ökat markant, både internationellt och nationellt.

Statens beredning för medicinsk och social utvärdering (SBU) publicerade i slutet av 2018 en litteraturöversikt inriktad mot forskning om stödjande insatser för ensamkommande unga. 29 artiklar publicerade mellan 2004 och 2017 ingår i översikten. Det framkommer en avsaknad av kvantitativa studier, vilket de anser behövs för att kunna dra slutsatser om stödjande insatser för ensamkommande barn och unga. Av vikt för föreliggande studie framkommer av litteraturöversikten att ensamkommande barn och unga lider brist på grundläggande trygghet, kontroll och säkerhet, vilket starkt påverkar deras hälsa, framtidshopp och vardag (SBU 2018, s. 98ff).

Det finns en samstämmighet inom svensk och internationell forskning om att ensamkommande ungdomar är en högriskgrupp för psykisk ohälsa (se till exempel Brunnberg, Borg & Fridström 2011, s. 91; Derluyn & Broekaert 2007; Seglem, Oppedal & Raeder 2011). En av flera möjliga förklaringar är tidigare upplevelser av trauma och förlust, kombinerat med osäkerhet om framtiden (SBU 2018, s. 100). Forskning har även visat att migration är en

riskfaktor för psykisk ohälsa, och att risken ökar för barn som migrerar utan vårdnadshavare (Derluyn & Broekaert 2007, s. 154).

Asylprocessen innebär för många ensamkommande ungdomar mycket oro och lång väntan. Lundberg och Dahlquist publicerade 2012 en kvalitativ studie av 26 ensamkommande ungdomars livssituation där en extrem oro för framtiden påvisades i informanternas svar. Lundberg och Dahlquist var först konfunderade över att ungdomarna framstod nöjda över att få rättigheter som mat, boende och stöd tillgodosedda. Vid närmare analys framkom dock att ungdomarnas hela existens överskuggades av oro inför framtiden. De ungdomar som fått avslag i alla instanser var särskilt påverkade av detta (Lundberg & Dahlquist 2012).

Ovanstående artikel publicerades tre år före flyktingströmmen år 2015, samt före den tillfälliga lagen med begränsningar av asylrätten. Statistiken de använder sig av är mellan åren 2005, då 398 ensamkommande barn och unga ankom, och år 2010, då 2393 ankom. Lundberg och Dahlquist (ibid.) förutspår utifrån det en fortsatt ökning och menar att det därför är viktigt att genomföra fler studier av ensamkommande barn och ungas situation i Sverige. De framhåller även att mottagningssystemet i Sverige behöver förbättras utifrån ett rättighetsperspektiv på ensamkommande barn och unga. Lundberg och Dahlquists (ibid.) analys är särskilt intressant med tanke på de efterföljande årens situation, som i jämförelse med åren 2005-2010 ter sig extrem. Det högsta antal ensamkommande barn att anlända till Sverige under ett och samma år skedde år 2015, då drygt 35 000 ensamkommande togs emot. Slutsatser från Lundberg och Dahlquists studie är bland annat att ensamkommande ungdomar behöver tydlig och korrekt information om rättsprocessen, det bör finnas en flexibilitet i vilken bostadsform som erbjuds utifrån individuella behov, och det behövs mer resurser inom sjukvård, särskilt när det gäller flyktingpsykiatri. En viktig etisk aspekt som lyfts fram är att barn och unga behöver tillgodoses trygghet för att fritt kunna berätta om sina asylskäl. Att hela berättelsen kommer fram är grundläggande för en rättssäker asylprocess (ibid., s. 74).

För att ensamkommande barn och ungdomar ska få en god start i mottagarlandet är trygga relationer och socialt stöd viktigt (Bath 2015, s. 7f). En norsk studie har visat att ensamkommande ungdomar som bor i familjehem visar mindre depressiva symtom än de som bor i andra boendeformer (Oppedal, Seglem & Jensen 2009, s. 21), vilket kan härledas till förekomst av långvariga och trygga relationer (Eide & Hjern 2013, s. 3).

Resiliens är ett annat ord för motståndskraft eller skyddsfaktorer mot att drabbas av till exempel psykisk ohälsa. Jahanmahan och Bunar (2018) kommer fram till att resiliens hos ensamkommande unga främjas av tillitsfulla relationer med exempelvis socialsekreterare, boendepersonal och gode män som engagerar sig för att ge stöd i ungdomens liv. Vikten av

goda relationer och socialt stöd nämns även i andra studier (se till exempel Aytar & Brunnberg 2016; Herz & Lalander 2017; O'Toole Thommessen et. al. 2015; Stretmo & Melander 2013).

Det är utifrån forskning tydligt att brist på trygghet – genom ovisshet om asylprocessen, tillfälliga boenden, förflyttningar mellan bostadsformer, förlust av relationer till boendepersonal och gode män – påverkar ensamkommande ungdomar i hög grad. I en analys av Socialstyrelsen framkommer att ensamkommande ungdomars psykiska ohälsa förvärrats de senaste åren. Anledningen tros vara den förändrade lagstiftningen som begränsar möjligheten till familjeåterförening och permanent uppehållstillstånd (Socialstyrelsen 2016a, s. 28).

Ensamkommande ungas psykiska ohälsa kan även påverka asylprocessen negativt. Det finns forskning som visar att flyktingbarns berättelser om livet före flykten ibland anpassas utifrån föreställningar om vad som påverkar asylutredningen (Ayotte 2000, s. 61f). Forskning har visat att ensamkommande barn och unga ibland är förtegnade om sin bakgrund. Kohli (2006) har studerat varför en del ensamkommande barn och unga inte vill berätta om sin bakgrund. Kohlis forskningsöversikt och egna efterforskningar visar tre möjliga orsaker: det kan vara sammankopplat med en ålderstypisk vilja att bli självständig, fungera som en skyddsmekanism för att få möjlighet att bearbeta sina erfarenheter, eller för att dölja smärta. Kohli påvisar att det finns en risk att tystnad uppfattas som hemlighållande, vilket hos myndigheter kan väcka misstänksamhet om att ungdomen ljuger (ibid., s. 709f, 717).

Det finns alltså en hel del forskning om ensamkommande ungdomar, och en del om boendesituationen, men som nämnt tidigare så har ingen forskning om ideella familjehem påträffats. Följande avsnitt går därför in på forskning om familjehem på uppdrag av socialtjänsten, och motiv till att bli familjehem. Det gäller dock för placerade barn generellt och inte just ensamkommande barn.

3.3 Familjehem på uppdrag av socialtjänsten – varför?

Föreliggande studie handlar om inte om familjehem på uppdrag av socialtjänsten, utan om individer som utan socialtjänstens inblandning öppnar upp sitt hem för en ungdom. Det är dock av intresse att kunna se vilka motiv som individer har för att bli familjehem, för att se om det finns någon likhet med studiens informanter.

Socialtjänsten är ansvarig för att barn som av olika anledningar inte kan bo tillsammans med sina föräldrar får boende och omsorg genom att placeras i familjehem eller HVB-hem. I Sverige och internationellt förespråkas familjehem (Höjer 2012 s. 158f; Kalverboer 2017),

vilket enligt Höjer kommer utav en tilltro till vad god familjeomsorg kan åstadkomma. Det finns en förväntan på behandlande effekter av att placeras i familjehem, särskilt för barn som varit illa. Bergman som studerat familjehem i Sverige historiskt visar i sin avhandling att det under större delen av 1900-talet funnits lagstadgat skydd för barn i samhällsvård. Det har även under hela den tiden poängterats att stabila relationer är viktigt för barnens tillvaro (Bergman 2011, s. 13f, 336).

Forskning om familjehem har framför allt fokuserat på familjehemsplacerade barn, och haft mindre fokus på familjehemsföräldrar. Det finns dock en del forskning som gäller motiv till att bli familjehem. Två forskare som under många år ägnat sig åt familjehemsforskning är Ingrid Höjer och Gunvor Andersson. Höjer har i sin avhandling *Fosterfamiljens inre liv* (2001) genom frågeformulär och djupintervjuer kommit fram till att det största motivet bland studiens informanter var att göra en social insats genom att hjälpa en behövande. Höjer för en diskussion om bakgrunden till att vilja göra en social insats och tar upp den kristna barmhärtighetstanken som en sådan faktor. En känsla av solidaritet till andra människor nämns även som en drivkraft och viktig del av livet. Att vilja använda sin kompetens till något som blir till betydelse för någon annan var ett annat motiv som framkom. Höjer (2001, s. 99ff) skriver att *bli behövd* kan fylla ett behov hos familjehemsföräldrarna och att barn är ett sätt att skapa mening i tillvaron.

Gunvor Andersson publicerade 2001 en artikel byggd på en kvalitativ intervjustudie med 21 familjehemsföräldrar med syfte att studera motiven till att bli familjehemsförälder. Andersson delar in informanternas svar i fyra grupper: släktingar som känner ansvar för ett visst barn, par som vill ha barn men som inte tror att de kan få biologiska barn, familjer i vilka mamman vill stanna i hemmet och ta hand om egna och familjehemsplacerade barn (istället för att ha ett okvalificerat yrke utanför hemmet), och föräldrar med utflyttade barn som vill fylla den tomheten med att bli familjehem (Andersson 2001, s. 240ff).

Likt Höjer så har Anderssons forskning några år på nacken – Anderssons intervjuer genomfördes mellan 1995 och 1996, och Höjers under 1997 – men det finns sparsmakat med senare forskning. Två exempel från 2006 tar dock upp tråden. Rhodes et. al. (2006) tar upp följande motiv till att bli familjehem: att ge ett barn kärlek och ett bra hem, att hjälpa ett barn som annars skulle hamna på en institution, och att göra något gott för samhället. I mindre skala representerades även följande anledningar: att inte kunna få egna barn, att vilja ha en större familj, att vilja adoptera barn och att vilja vara förälder efter att vuxna barn flyttat hemifrån (ibid., s. 108). MacGregor et. al. (2006) studerade genom fokusgruppsintervjuer samma frågeställning om motiv till att bli familjehem, vilket gav liknande resultat: att hjälpa

ett behövande barn, att vilja göra skillnad i barns liv, att fylla ett tomrum efter utflyttade egna barn, och att vilja adoptera ett barn (MacGregor et. al. 2006, s. 357f).

Ovanstående forskning om familjehemsföräldrars motiv kan sammanfattas i att det handlar om altruism, samhällsnytta och önskan om barn i hemmet. Tidigare forskning om motiv till ideellt engagemang visar att altruism inte behöver utesluta egenintresse. Självförverkligande är snarare en vanlig och viktig drivkraft (Johansson & Meeuwisse 2017, s. 49). Att till synes olika motiv kan förekomma samtidigt är av intresse för föreliggande studie.

I en studie av Doyle och Melville (2013) undersöks motiv till att bli familjehem genom en språklig analys med Charles Mills teori om motivvokabulär som verktyg. Forskarna gör en analys av hur informanterna uttrycker sina motiv, och finner att informanterna betonar vikten av att ha ”rätt motiv”. Familjehemmen framhåller sina egna altruistiska motiv som ”rätt”, och distanserar sig från ”fel motiv” som till exempel ekonomiska incitament (ibid.).

I föreliggande studie är det intressant att ta med ovanstående forskning som ett bidrag i förståelseramen för vad de ideella familjehemmen beskriver som motiv. Handlingen som utförs är likartad, men att ha socialtjänsten som uppdragsgivare innebär bland annat ekonomisk ersättning, praktisk vägledning och ansvarsutkrävande, vilket gör att familjehemsuppdraget skiljer sig på grundläggande vis från att vara ideellt familjehem. Forskningsstudier om familjehem till just ensamkommande ungdomar finns i viss grad, men det saknas forskning inriktat mot familjehemmens motiv. Att urskilja potentiella skillnader i att vara familjehem (eller ideellt familjehem) till just ensamkommande kommer därför inte kunna inbegripas i denna studie.

3.4 Organisering i civilsamhället

Forskning visar att organisering i det svenska civilsamhället har förändrats från att huvudsakligen handla om att representera folkets intressen, till att handla mer och mer om serviceproduktion (Lundström & Wijkström 2012). Civilsamhällets traditionella roll har varit som samarbetspartner till staten, men nyare former av engagemang har börjat ta plats i Sverige som är av en mer politisk karaktär. Mobiliseringen av ideella krafter vid flyktingvågen 2015 är exempel på en ny form av organisering i civilsamhället. Turunen och Weinryb (2017, s. 175ff) som studerat händelsen skriver att organiseringen har både politisk och serviceproducerande karaktär. Civilsamhällets engagemang uppstod simultant som statens agerande, vilket gör situationen särskilt intressant.

Denvall, Heule och Kristiansen (2016, s. 13) beskriver att social mobilisering handlar om marginaliserade och diskriminerade grupper som höjer sina röster, strävar efter ökat inflytande och social förändring. I en svensk kontext rör det sig om frågor som fattigdom, ojämlikhet och förtryck; frågor som kanske närmast kopplas till utvecklingsländer men som förekommer även i det svenska välfärdssamhället. När det gäller migrationspolitik har det även tidigare i historien skett mobilisering av motstånd, till exempel gällande assyrier/syrianers uppehållsrätt i Sverige under 70-talet. Begränsade möjligheter till att få uppehållstillstånd har även mottagit mycket kritik i början av 2000-talet då många flyktingar från forna Jugoslavien anlände till Sverige (Rosengren 2009, s. 21, 41f).

För att förstå engagemanget hos de ideella familjehemmen i ett större perspektiv är forskning som rör social mobilisering bland grupper i samhällets utkant till nytta, samt forskning om hur digitaliseringens framväxt inverkat på social mobilisering.

3.4.1 I välfärdens ingenmansland

En del grupper befinner sig längre från möjligheten att organisera sig och kunna uppnå förändring – människor med begränsad tillgång till sina civila, politiska och sociala rättigheter. Swärd har studerat social mobilisering bland sådana grupper som han menar befinner sig ”i välfärdens ingenmansland” och skriver att det ofta är svårt att avgränsa vilka grupper det gäller på grund av att det förändras över tid (Swärd 2016, s. 193).

Det kan argumenteras för att ensamkommande ungdomar, framför allt de som föreliggande studie handlar om – är en grupp som de senaste åren befunnit sig i välfärdens ingenmansland. Ungdomarnas möjlighet till att höja sin röst för förändrad politik och lagstiftning är liten.

Swärd använder gatutidningsrörelsen², tillsammans med två andra exempel, för att beskriva olika principer för social mobilisering inom utsatta grupper. En av principerna som Swärd tar upp är *ömsesidighetsprincipen*. Det innebär ett strävande av jämställda relationer mellan båda parter – som i gatutidnings-exemplet där distributör och journalister är beroende av hemlösa som försäljare och ibland även som medverkande skribenter. *Kunskapsidealet* är en annan princip, som även den är av värde för föreliggande studie. Den innebär spridande av kunskap *till* målgruppen, för att stärka och hjälpa, och *om* målgruppen, för att påverka

² En rörelse som ger hemlösa och fattiga möjlighet att köpa tidningar för distributionspris, de får sedan behålla mellanskillnaden då de säljer tidningarna för ungefär det dubbla priset. Rörelsen har internationell spridning och utvecklades som en reaktion mot sociala nedskärningar (Swärd 2016).

samhällets attityder och normer. En annan viktig del beskriver Swärd vara *dagordningsmakten*, vilket till viss del hör ihop med kunskapsspridning. För att kunna utöva inflytande behöver frågan komma upp på samhällets dagordning. Om traditionella massmedier undviker frågan behöver den uppmärksammas på andra vis. Det kan även handla om att en fråga uppmärksammas ensidigt och behovet är att framhäva en annan sida (Swärd 2016, s. 205ff).

3.4.2 Med hjälp av sociala medier

Sverige har i och med internet fått ett mer vidsträckt organisationslandskap, och det har blivit vanligare att enskilda individer engagerar sig i och med ökande användning av sociala medier (Yang 2009, s. 34; Bennet & Segerberg 2012). I takt med ett modernare och mer digitaliserat samhälle har internet visat sig möjliggöra social mobilisering för grupper som tidigare mött svårigheter i att organisera sig. Det handlar i synnerhet om särskilt stigmatiserade grupper, till exempel människor i prostitution. Sociala medier har en funktion av att sudda ut gränser, dels eftersom anonymitet är tillgängligt på ett helt annat sätt, och dels för att den geografiska hemvisten inte begränsar möjligheten att delta. Sociala medier används av många formella och informella organisationer som komplement till att sprida budskap och främja kommunikation, men kan således även användas som huvudsaklig form för organisering. Möjligheten att sprida information på internet innebär att många människor nås på kort tid (Scaramuzzino & Scaramuzzino 2016, s. 180).

Scaramuzzino och Scaramuzzino skriver att internet har möjliggjort något de benämner ”egenorganiserat frivilligt socialt arbete”, vilket kan jämföras med det arbete som sker inom nätverket ”Vi står inte ut”. När organisering sker över sociala medier saknas traditionella stadgar och demokratiska beslutsprocesser, vilket gör den kollektiva identiteten mer diffus. Scaramuzzino och Scaramuzzino (2016, s. 186ff) skriver om något de kallar för hybrida relationer, vilket är relationer mellan enskilda individer och etablerade organisationer. I föreliggande studies analys kommer detta kunna liknas vid informanternas ställningstagande som enskilda individer, men även sammankopplat till nätverket ”Vi står inte ut”.

Sammanfattningsvis ämnar avsnittet kunskapsläge ge vetenskaplig grund för vad studiens informanter berättar om sina erfarenheter. Engagemanget hos de ideella familjehemmen är inriktat mot att stödja utsatta ensamkommande ungdomar, vilket hjälps av att förstå vad forskning hittills kommit fram till angående ensamkommande barn och unga. Motiven bakom att bli familjehem på uppdrag av socialtjänsten kan senare i studien jämföras med de motiv studiens informanter ger. De ideellas engagemang är del av en större rörelse

som kämpar för ensamkommandes rättigheter, och därför är det av intresse att ta in forskning om organisering i civilsamhället.

4 Teori

Studiens teoretiska ramverk har arbetats fram under insamlingen av empiri utifrån en abduktiv ansats. Det övergripande syftet – att studera varför människor väljer att öppna upp sina hem – handlar om motiv till engagemang vilket gav den första byggstenen för det teoretiska ramverket. Det abduktiva angreppssättet innebär att forskaren försöker förstå det insamlade materialet genom att efterhand lägga till teoretiska förståelseramar. Det är ett pågående arbete av att testa sig fram och växla mellan teori, empiri och metod (Bryman 2018, s. 478; Kvale & Brinkmann 2014, s. 239). Motiv till engagemang var alltså utgångspunkten, och de teoretiska analysverktygen framkom allt eftersom empirin samlades in och började analyseras. Att höja sin röst och vilja se förändring i samhället är en viktig komponent i materialet, vilket ledde in på Albert Hirschmans (2008) teori om sorti och protest. Det framkom även att organiseringen, framför allt i sociala medier, var en viktig del i att ”höja sin röst” för den utsatta målgruppen. Därför blev även teori om sociala rörelser och kollektiv identitet en nyckel i att förstå empirin. I empirin framkommer drivkrafter som till exempel medmänsklighet, humanitet och ansvarstagande. Utifrån det bedömdes moral som ett givande begrepp att använda sig av. Härfter följer en genomgång av dessa tre teoretiska utgångspunkter.

4.1 Sorti eller protest

Albert Hirschmans (2008) teori om sorti och protest handlar om reaktioner vid missnöje, vilket av Hirschman delas in i: 1) protest, *säga ifrån och försöka påverka*, och 2) sorti, *att lämna*. Alternativen kan förklaras genom följande tablå:

		<i>Protest</i>	
		Ja	Nej
<i>Sorti</i>	Ja	1	2
	Nej	3	4

Tablå 1. Samspelet mellan sorti och protest i Hirschmans modell (Hirschman 2008, s. 29)

Sorti och protest är två huvudalternativ som kan ske i kombination (1), var för sig (2 och 3), eller väljas bort (4, missnöjet accepteras i tystnad).

Hirschman (2008, s. 39f) är ekonom och utgår från ett företagsperspektiv i första hand, därför används produktmissnöje som huvudexempel: en kunds valmöjligheter vid missnöje med en produkt. Vanligast är då att kunden slutar köpa produkten och väljer ett annat företag istället, ett tämligen enkelt och opersonligt sätt att visa missnöje. Det finns ofta ingen lojalitet till företaget (på det sätt som organisationer av olika slag kan ha) vilket gör bytet förhållandevis oproblematiskt och anonymt. Ur en ekonoms synvinkel är konkurrens om kunder en grundläggande premiss för en fungerande marknad; det driver företag till att förbättra sin prestation och är därför det självklara alternativet vid missnöje. Det förekommer dock fall även inom företagsvärlden då sorti inte finns att tillgå, nämligen vid monopol-situationer (ibid., s. 52f, 62).

Inom den politiska sfären är däremot protest det sedvanliga alternativet. Protest kan innebära allt ifrån en lågmäld diskussion till en högljudd strejk eller demonstration, men alltjämt en handling som innebär att höja sin röst och ge uttryck för sin kritik (ibid., s. 48f). Att välja att protestera är ”detsamma som att försöka förändra praxis, politik och produkter hos ett företag eller en organisation” (ibid., s. 59) istället för att ta till flykt och lämna missförhållandet därhän. Det finns en föreställning om att ju fler individer som protesterar, desto gynnsammare effekt, men det fungerar enligt Hirschman oftast bara till en viss gräns då protesten blir mer av ett hinder än stöd (ibid., s. 60).

Det är här i politikens värld som föreliggande studie tar plats. Att använda protest för att förändra politik kommer vara en bärande komponent i analysen. Studiens målgrupp befinner sig i en politisk kontext, även om deras engagemang inte är kopplat till ett politiskt parti.

Hirschman vände sig i sin bok ursprungligen till ekonomer för att lyfta fram vikten av protest i en värld där sorti sågs som det enda rätta, och använde politiken som en form av motpol för att påvisa detta. Sedan Hirschmans bok publicerades 1970 har forskare inom många områden använt teorin, till exempel inom forskning av offentlig sektor och public service (John 2017), migrationsforskning (Hoffmann 2010) och inom arbets- och organisationsforskning (Akhtar, Bal & Long 2015; Hoffmann 2006; Vantilborgh 2015), bara för att nämna några. Hirschmans teori används i ovanstående forskning framför allt som ett teoretiskt ramverk för att se på och analysera beteende vid missnöje eller reaktioner vid förändring – i situationer där protest och sorti används relativt tydligt.

I vissa fall av missnöje väljer individer att varken protestera eller lämna, utan istället tyst acceptera situationen. Lojalitet till företag eller organisation är en sådan variabel som kan påverka vilken riktning man väljer att ta. Utifrån lojalitet till ett politiskt parti kan man till exempel välja att protestera istället för att lämna, eller så väljer man att i tystnad hålla inne sitt missnöje (Hirschman 2008, s. 31). Lojalitetsbegreppet har uppammat diskussion av forskare i efterhand och det har debatterats om det är ett beteende eller en psykologisk variabel. En del menar att Hirschman beskriver tre former av beteende i sin bok: sorti, protest och lojalitet (se t.ex. Farrell 1983; Hoffman 2010, s. 68). Dowding et. al. (2000, s. 491) menar dock att detta är ett missförstånd av Hirschmans teori, och anser att lojalitet ska ses som en bakomliggande psykologisk variabel som påverkar valet att antingen protestera eller göra sorti (jmf. Healy 2007; Hoffmann 2006).

Ett komplement till Hirschmans teori, som Agevall och Olofsson skriver om i sitt förord till den svenska upplagan av *Sorti eller protest* (Hirschman 2008, s. 27f), är *beroende*. Att vara beroende av någon eller något kan skapa sociala eller fysiska hinder till att välja sorti eller protest. I vårdsammanhang kan till exempel en patient utifrån sitt behov av hjälp begränsas i sin möjlighet att göra sorti. I föreliggande studie kommer begreppet beroendeställning användas för att se hur ungdomarnas beroendeställning förstärker de ideella familjehemmens motiv och engagemang.

Det har förekommit en del kritik mot Hirschman. Som redan nämnts har det till exempel förekommit debatt kring vilken funktion lojalitetsbegreppet har. Dowding et. al. (2000) har i en artikel granskat Hirschmans grundläggande teori och dess utveckling, och de menar att kritiken mot Hirschman kan sammanfattas i att det förekommer en brist på tydlighet. Till exempel tar Hirschman inte upp möjliga skillnader i individuella och kollektiva handlingar, varken när det gäller protest eller sorti. Skillnader i vilken tidsordning handlingarna sker tas inte heller upp, liksom skillnader i hur kvalitet bedöms, vilket kan påverka hur missnöjet uppkommer. Hirschman använder teorin i sin bok framför allt utifrån individens handlingar, men tar även upp hur till exempel protestens genomslag kan öka i takt med större omfattning (Hirschman 2008, s. 60). I föreliggande studie kommer teorin att appliceras både på informanternas individuella handlingar, och hur de är en del av en större rörelse, vilket kan uttryckas som kollektiva handlingar.

Avslutningsvis följer två sista bidrag från Hirschmans teori. En individ som är missnöjd kan välja att varken protestera eller lämna, *om någon annan* uttrycker missnöjet; ett sätt att ”fri-åka” på andras engagemang. Det kan å andra sidan finnas ett egenvärde i att själv protestera eller göra sorti utifrån en *strävan efter det goda* (Hirschman 2008, s. 15). Detta blir

av intresse i kommande analys då diskussion om varför människor *inte* engagerar sig framkommer i informanternas berättelser.

Den sista punkten är *kostnader*. Att protestera eller göra sorti medför olika kostnader, eller offer, vilket kan påverka valet av handling (ibid., s. 67). Att lojalt acceptera situationen kan innebära att kompromissa med, eller att offra, sin åsikt. Att protestera medför risker om att bli missaktad, utesluten, avskedad et. cetera. Att lämna kan innebära förlust av inkomst, förlust av förtroende et. cetera. Sorti kan även innebära skuldbeläggning av olika slag – människor runt omkring kan skuldbelägga individen som lämnar, eller så upplever individen skuld känslor över att lämna. På liknande sätt kan skuld känslor uppstå av att *inte* göra någonting. Kostnaderna kan göra att ett visst alternativ väger tyngre än andra. För denna studie om människor som öppnar upp sina hem så kommer det i analysen bli aktuellt att gå in på vilka kostnader de upplevt av att bli ideella familjehem, samt huruvida detta påverkar deras beslut att fortsätta som familjehem.

Föreliggande studies syfte är att undersöka motiv och engagemang hos personer som öppnat upp sina hem för ensamkommande ungdomar. I den kommande analysen kommer Hirschmans teori att användas för att förstå hur dessa personers engagemang bottnar i protest mot statens behandling av ensamkommande ungdomar, samt hur deras individuella och kollektiva handlingar kan ses som protester. Den del av Hirschmans teori som handlar om sorti kommer bara användas då informanternas motiv till att fortsätta vara ideella familjehem analyseras, vilket specifikt rör personer som avslutat sitt engagemang som ideellt familjehem.

4.2 Sociala rörelser och kollektiv identitet

Hur kommer det sig att människor engagerar sig i sociala rörelser? Forskning om sociala rörelser hittas framför allt inom sociologin, och är ett forskningsområde som inkluderar många inriktningar. En av dem är teorin om kollektivt beteende ("collective behavior theory"). I den ser man på demonstranter som en samling människor som förhållandevis invändningslöst ansluter sig till en folkmassa och dess åsikter. Efterföljande teorier om sociala rörelser har bestridit den teorin som enkelspårig, och har istället fokuserat på mobilisering och processer ("resource mobilization theory" och "political process theory"). Ett mönster har då synliggjorts av att strukturella förändringar kan ge tillräckliga incitament och resurser för människor att organisera sig kollektivt kring sina klagomål mot förändringen (Polletta & Jasper 2001, s. 283f). Det kan liknas vid sammanhanget som föreliggande studie befinner sig i – en politisk vändning som påverkar en viss grupp negativt, vilket gör

människor upprörda och är grund till deras organisering för att försöka nå förändring. I linje med studiens syfte så kommer i analysen senare undersökas om informanterna, genom sina handlingar i att öppna upp sina hem, protesterar mot den politiska vändningen.

”Sociala rörelser är kollektiva fenomen, men det är viktigt att inte underskatta enskilda individers betydelse för deras uppbyggnad” (Thörn 2010, s. 53). Thörns beskrivning av sociala rörelser poängterar individens roll i det större sammanhanget. Fokus i denna studie är i första hand på individer – inte på gruppen eller rörelsen – men däremot är individerna på olika sätt delaktiga i en större rörelse. Utifrån det kommer således teori om sociala rörelser in i bilden och används för att synliggöra individens roll i det större sammanhanget, samt rörelsens roll för individen.

Ovanstående teorier om mobilisering och processer fokuserar på *hur* sociala rörelser fungerar och uppstår, inte på *varför*. Som ett gensvar på det har en teori om *kollektiv identitet* framkommit och använts av flertalet forskare. Polletta och Jasper (2001, s. 284) menar att teorins styrka ligger i att den kan ge svar på följande frågor: 1) Varför kommer aktörer samman kollektivt just nu och inte vid något annat tillfälle? 2) Vad motiverar människor att engagera sig i en social rörelse (när de egentligen skulle kunna ”fri-åka” på andras engagemang)? 3) Vilken roll spelar rörelsens handlingsform och strategiska val? 4) Vilken påverkan har kulturella effekter på valet att engagera sig i en social rörelse? Frågorna blir till stöd för att förstå den empiri som handlar om motiv till engagemang och nätverket ”Vi står inte ut”.

Kollektiv identitet definierat av Polletta och Jasper (ibid., s. 285): hur en individ på ett kognitivt, moraliskt och emotionellt sätt sammankopplas till en större gemenskap, grupp eller institution. Det är en upplevelse av en gemensam status eller relation som är avgränsad från den personliga identiteten, samtidigt som den också kan vara en del av den. Det kan liknas vid Thörns beskrivning att ett kollektivt handlande möjliggörs genom skapandet av en gemensam grund (Thörn 2010, s. 33).

Den kollektiva identiteten samspelar med gruppens strategi, intresse och politik. Polletta och Jasper (2001, s. 285) menar att det är bäst att undvika försök att komma fram till kausala samband mellan olika mekanismer. Forskning om sociala rörelser bör istället inneha ett bredare fokus och en öppenhet för att studera olika relationer mellan de olika strukturerna: kulturella och diskursiva strukturer å ena sidan, och politiska, juridiska, ekonomiska och sociala strukturer å andra sidan. Beroende på omständigheterna kan det skilja sig vad som är relevant att lägga fokus vid.

Runt 70- och 80-talet skedde en förändring av syftet för sociala rörelser, vilket gjorde att forskare började intressera sig för nya frågor. Tidigare hade sociala rörelser gällt protester utifrån klass och handlat om att föra fram åsikter om politik eller ekonomi för att få till förändringar. Vid den här tiden började istället ”nya sociala rörelser” växa fram, vilkas mål och syfte var en kombination av praktiska, politiska förändringar, och att skapa plats för nya mänskliga identiteter och livsstilar. ”Nya sociala rörelser” organiserades till exempel kring: fred, kärnkraft, homosexualitet och feminism. Den forskning som studerade dessa ”nya sociala rörelser” sammankopplade deras uppkomst med förändringen mot det postindustriella samhället. Det handlar i första hand om västvärlden som vid den här tiden kommit långt med att tillse samhällsmedborgarnas grundläggande mänskliga rättigheter. I och med förbättringar gavs möjlighet till identitetsfunderingar som det tidigare inte funnits utrymme för. Tidigare då det fanns hela samhällsgrupper som klassificerades som mindre värda och med begränsade rättigheter, till exempel människor av en viss etnicitet, var det av förklarliga skäl just detta som protesterades mot. Först när de grundläggande rättigheterna tillgodosetts, och därtill att människor hade en ekonomiskt fungerande situation, gavs möjligheten att utforska andra mål och syften med det mänskliga livet (Polletta & Jasper 2001, s. 286ff).

Polletta och Jasper intresserar sig för fyra faser av rörelsers identitet: 1) skapande av kollektiva anspråk (rörelsens början), 2) rekrytering och incitament för att ansluta sig, 3) strategiska beslut, och 4) utfall och resultat. Den första fasen har redan tagits upp, nämligen att sociala rörelser skapas genom att samlas kring ett gemensamt klagomål eller missnöje. Genom att individer deltar i sociala, ekonomiska och politiska relationer byggs den kollektiva identiteten upp. Missnöjet gäller sedan 70- och 80-talet ofta en kombination av politik- och livsstilsanspråk. Det rör bland annat kategoriseringar som tidigare setts som ”naturliga” men börjar ifrågasättas, t.ex. ”arbetare” eller ”homosexuell”. Genom människors föreställningar, berättelser, språkbruk et. cetera så har vissa identiteter och kategoriseringar alltid missgynnats, men under den här tiden börjar en organisering av aktörer som vill åstadkomma förändring (ibid., s. 285ff). I studiens senare analys kommer detta vara till hjälp för att förstå hur misstänkliggörandet av gruppen ensamkommande ungdomar, framför allt de från Afghanistan, påverkar studiens informanter och blir en drivkraft för deras engagemang.

Sociala rörelser kan genom olika kommunikationsmedel fortgå utan fysiska sammankomster. Thörn (2010, s. 301) har studerat antiapartheid-rörelsen i Sydafrika under 90-talet och då använt sig av ett lånat begrepp för att förstå hur människor kan uppleva gemenskap med en rörelse utan fysiska träffar. ”Föreställd gemenskap” är Benedict Anderssons begrepp och används av honom i forskning om moderna nationella identiteter. Thörn lånar det i sin

forskning för att beskriva den känsla av gemenskap som möjliggörs genom användandet av olika kommunikationsvägar. På ett liknande sätt kommer begreppet användas i denna studies analys för att förstå gemenskapen som studiens informanter upplever med likasinnade genom användning av sociala medier.

4.3 Teori om moral

Forskare inom olika fält har länge studerat moral för att komma fram till hur det är uppbyggt och hur det utvecklas hos människan. Moralens existens härleds ur faktumet att människor lever i grupp och deras handlingar påverkar varandra. Forskning visar att människans moral påverkar sociala interaktioner, organisering av samarbete och viljan att främja en gemensam välfärd (Rest 1983, s. 616).

Émile Durkheim är en av de tidiga forskare som studerat hur moral utvecklas hos en människa, och han menade att moral finns till för att få samhället att fungera. Durkheims syn på moralisk utveckling var att det ingav människor respekt för gruppen, vilket ledde till att regler följdes. Som motpol till Durkheim utvecklade Jean Piaget en annorlunda bild av moralisk utveckling och vilka kognitiva strukturer som är inblandade. Piaget instämmer i sin forskning med Durkheim om att moralisk utveckling börjar genom att ett barn lär sig sociala normer, men menar att dess syfte är större än att få samhället att fungera (ibid., s. 570f). Piaget utgick från att människor ser på världen på olika sätt, och när ett barn växer upp så utvecklas dess förståelse av den sociala livsvärlden. En skillnad mellan ett barns och en vuxens förståelse av moral är att med åldern utvecklas en förståelse för att världen är uppbyggd av mänskliga, sociala anordningar. Det gör bedömningar av vad som är rätt och fel mer komplexa och situationsbundna (Rest 1979, s. 4f). Piaget kallar det för den begränsande moralen ("morality of constraint") som ett barn lär sig vid ung ålder, och en samarbetsmoral ("morality of co-operation") då barnet går mot vuxen ålder och lär sig se världen mer som sociala anordningar (Rest 1983, s. 571).

Lawrence Kohlberg utvecklade moralforskningen på 50- och 60-talet genom att fördjupa och bredda Piagets teori. Moralens två delar blev till en sexgradig skala som fortsatte att utvecklas under decennier. Kohlberg hade samma utgångspunkt som Piaget: att människors generella förståelse av den sociala världen skiljer sig åt, och detta påverkar de moraliska bedömningar som en människa gör (Rest 1979).³

³ Rest (1983; 1979) står för beskrivningen av Durkheim, Piaget och Kohlbergs teorier och hur de är sammankopplade, därför är referensen till honom. Förstahandskällorna som Rest använder är: Durkheims

Utvecklingen av moralforskning har sedan dess utvidgats till många inriktningar, men forskare är överlag eniga om att moral består av tankar, känslor och beteenden. Forskning om moral grupperas ofta in i dessa tre områden, men ska inte ses som tre separata delar utan de är nära sammankopplade och interagerande (Rest 1983, s. 558).

James Rest har utvecklat en modell som ämnar sammanföra olika perspektiv på moral genom att utgå från vilka kognitiva processer som är inblandade. Modellen kallas för ”The four-component model of morality” och består av: 1) *moralisk medvetenhet*, tolkning av en situation för att identifiera handlingar som kan påverka andras välfärd, 2) *moralisk bedömning*, komma fram till den ideala moraliska handlingen, 3) *moralisk motivation*, från en mångfald av värderingar välja ut en handling, och 4) *moralisk handling*, utföra handlingen.⁴ De fyra komponenterna ger intryck av att följa varandra i en linjär sekvens, men komponenterna är både fristående och sammankopplade. Det innebär att i olika sammanhang och för olika individer kan vissa komponenter väga tyngre än andra (Bebeau, Rest & Narvaez 1999, s. 22; Rest 1983, s. 559).

Rest lägger fram modellen som ett verktyg för att förstå de olika delarna av en människas moral, och menar att komponenterna påverkar varandra och sker i en interaktiv process. I föreliggande studie kommer teori om moral användas för att synliggöra de moraliska processer som informanterna beskriver. Att moral driver handling kan även handla om att stilla sitt eget samvete. I ett hjälpende beteende kan en ömsesidighet ta plats som kretsar kring hjälparens *behov av att hjälpa*, vilket blir av intresse i kommande analys och slutdiskussion för att balansera det heroiska hjälpanDET med ett potentiellt egenintresse hos hjälparen. Ett hjälpbeteende kan till exempel uppstå som försvar mot att uppleva och ta hand om sina egna känslor, relationer och behov. Det kan även finnas drag av överlägsenhet hos en hjälpare; de egna behoven förbises för att istället tillgodose andras mycket svårare behov (Schmidbauer 1987, s. 8ff, 18).

”Moral Education” från 1925, Piagets ”The Moral Judgment of the Child” från 1932/1965 och Kohlbergs kapitel ”From is to ought: How to commit the naturalistic fallacy and get away with it in the study of moral development” i boken ”Cognitive development and epistemology”, redaktör Mischel Theodore, från 1971. Rest hänvisar även till fler verk av dessa författare.

⁴ Egen översättning av Bebeau, Rest och Narvaez (1999) benämningar av Rests modell.

5 Metod

Studiens metodologiska överväganden och tillvägagångssätt redogörs i följande avsnitt. Först beskrivs studiens övergripande metodval och studieobjekt. Därefter beskrivs urval, intervju-förfarande och min roll som forskare i intervjusammanhanget. Metodiken som använts för att analysera intervjuernas resultat följer sedan, varpå etiska överväganden och vetenskaplig kvalitet diskuteras. Diskussion av metodens förtjänster och begränsningar följer genom hela metodavsnittet.

5.1 Metodval

För att kunna välja en lämplig metod till en studie bör utgångspunkten vara att fundera över vad man vill ta reda på (Bryman 2018, s. 30). I början av föreliggande studie var det övergripande syftet att studera ideella familjehem för ensamkommande ungdomar för att försöka ta reda på varför människor väljer att bli ideella familjehem. Syftet förtydligades sedan till att undersöka motiv och engagemang hos människor som öppnat upp sina hem för ensamkommande ungdomar i samband med den migrationspolitiska vändningen. Kvalitativ metod utgår ofta från en kunskapsteoretisk ståndpunkt som handlar om att försöka förstå människors upplevda sociala verklighet (ibid., s. 455). För att få kunskap om motiv och engagemang hos ideella familjehem, och få en förståelse för deras subjektiva upplevelser, lämpade sig därav en kvalitativ metod.

Av vikt vid val av studiens insamlingsmetod var att ge möjlighet till fördjupad förståelse för hur ett urval av individer beskriver sina motiv och sitt engagemang. Därav valdes att använda kvalitativa intervjuer. Det finns en brist på kunskap om ideella familjehem för ensamkommande, och även vilken roll den migrationspolitiska vändningen har för deras engagemang. Utifrån det fanns en tanke om att insamlingsmetoden bör ge utrymme för informanterna att tala förhållandevis fritt om sina upplevelser. Intervjuformen som kallas för halvstrukturerade intervjuer innebär en balans mellan struktur och flexibilitet då forskaren utgår från en intervjuguide med förberedda frågor, men lämnar öppet för att ställa följdfrågor och ändra frågornas ordningsföljd utifrån vad intervjupersonen väljer att ta upp (ibid., s. 563). För att kunna rikta in intervjuerna mot motiv och engagemang, och samtidigt vara öppen för vad intervjupersonerna väljer att berätta om utifrån sitt engagemang som ideellt familjehem, valdes halvstrukturerade intervjuer som insamlingsmetod.

Studiens övergripande förfarande har en induktiv ansats. Induktion innebär att forskaren närmar sig ett studieobjekt utan en tydlig förståelseram, och låter empirin avgöra hur det ska analyseras (Bryman 2018, s. 49; Kvale & Brinkmann 2014, s. 239). Studiens syfte stod klart relativt tidigt och var vägledande i metodvalet, men det teoretiska ramverket valdes först efter materialinsamlingen. Genom att börja bearbeta materialet framkom specifika teman som var vägledande i val av teori, vilket vidare beskrivs i avsnitt 5.3.2 Analytisk bearbetning.

5.1.1 Studieobjekt

Ett debattinlägg i en stor svensk tidskrift väckte nyfikenhet för ideella familjehem som studieobjekt och blev starten för valet av uppsatsämne. Debattinlägget var skrivet som ett upprop av ideella familjehem med syfte att stoppa utvisningar och ge amnesti till ensamkommande ungdomar. Utgångspunkten var de ungdomar som utvisats eller lämnat Sverige för andra länder. Rubriksättningen lyder ”De ringer hem och gråter för att de saknar oss och Sverige” (Sydsvenskan 2019). Texten i inlägget är skriven som de ideella familjehemmens gemensamma röst och den beskriver ensamkommande ungdomar som blivit som familjemedlemmar. De skriver om exempel på redan splittrade familjer på grund av avslag och utvisningsbesked, samt rädslan för att det ska hända fler. Tillsammans med inlägget följde en namninsamling underskrivet av ca 600 personer som är eller har varit ideella familjehem.

Namninsamlingen utgjorde således grunden till studieobjektet samt studiens urval. Det kan förmodas att individerna valt att skriva under namninsamlingen för att de upplever ett engagemang för ensamkommande ungdomar som grupp, och inte bara för de ungdomar som bor hos dem. Detta synliggjorde en intressant målgrupp att studera vidare – ideella familjehem som offentligt tar ställning för en förändring på samhällsnivå. Valet av studieobjekt förde således med sig en inriktning mot ett aktivistiskt engagemang. Före materialinsamlingen var detta bara ett antagande, men det bekräftades i empirin att engagemanget som ideellt familjehem gäller mer än att erbjuda boende till en behövande ungdom. I samband med val av målgrupp specificerades studiens syfte till att undersöka just motiv och engagemang. Innan vidare genomgång av studiens förfarande följer här en beskrivning av den förförståelse jag som forskare bär med mig.

5.1.2 Egen förförståelse

Forskare och intervjuare är i denna studie samma person, och av vikt för båda roller är att ha kunskap om området som ska studeras. Ämneskunskap är viktigt för att kunna planera och utföra intervjuer som kan ge analyserbart material (Kvale & Brinkmann 2014, s. 149f), men det är även en komponent som tillsammans med forskarens tidigare erfarenheter kan påverka intervjuerna och bearbetningen av materialet. I fallet med denna studie är det av vikt att ta upp min tidigare arbetserfarenhet med ensamkommande ungdomar. Jag har arbetat två år på HVB och stödboende för ensamkommande ungdomar, vilket innebär att jag kommit att lära känna många ungdomar och fått en förståelse för den problematik som många av dem står i. Som forskare och intervjuare har jag försökt hålla mig objektiv under studiens gång. Den ämneskunskap jag fått med mig från tidigare arbete har varit till nytta vid förberedelse av intervjufrågor, och även under intervjuerna då intervjupersonerna till exempel inte behövde förklara asylrättsliga begrepp eller hur en asylutredning går till.

5.1.3 Urval och tillträde

I kvalitativa studier används ofta ett *målstyrt urval*, och Bryman (2018, s. 495ff) beskriver en typ av målstyrt urval då individer från en subkategori väljs ut, vilket kallas för ett *stratifierat målstyrt urval*. Utifrån studiens syfte och val av studieobjekt var målet med studiens urval att nå de individer som valt att öppna upp sina hem för ensamkommande ungdomar och som även har ett ytterligare engagemang för gruppen. Debattinläggets avslut vittnar om en grupp ideella familjehem med engagemang för alla ensamkommande ungdomar som riskerar utvisning.

Lyssna på oss som älskar och möter dessa ungdomar. Hör vår förtvivlan. Splittra inte fler familjer, skicka inte fler ungdomar till ovissheten i andra länder. Låt dem få stanna [...] och stoppa utvisningarna nu.” (Sydsvenskan 2019)

Ett stratifierat målstyrt urval var således lämpligt, och det kom att bestå av den namninsamling som beskrivits i avsnittet om studieobjektet. I namninsamlingen ingick drygt 600 enskilda individers underskrifter, men i vissa fall var underskrifterna av par eller hela familjer vilket istället kan räknas om till 475 enskilda familjehem. Därefter gjordes ett bekvämlighetsurval utifrån södra Sverige (jmf. *ibid.*, s. 243f), utifrån forskarens begränsade möjligheter att resa och med målet att utföra intervjuer ansikte mot ansikte (jmf. Kvale &

Brinkmann 2014, s. 190f). Informanter valdes utifrån geografisk spridning inom södra Sverige, samt med olika storlek på hemvist för att få en större spridning och undvika att få ett urval med allt för lika omständigheter.

I kvalitativa studier är det svårt att på förhand bestämma urvalets storlek och hur många intervjuer som kommer ge tillräcklig empiri för analys. Det är därav brukligt att forskaren under intervjuernas gång uppskattar när en empirisk mättnad uppnåtts (Eriksson-Zetterquist & Ahrne 2016, s. 42). Utifrån föreliggande studies omfattning planerades för åtta intervjuer, men om mättnad inte uppstått i materialet skulle ytterligare intervjuer ha bokats in. Det blev dock inte nödvändigt eftersom tillräcklig mättnad uppnåddes av åtta intervjuer. För att ha marginal för bortfall eller otillräcklig mättnad bestämdes ett urval av tio ideella familjehem.

Nästa steg var att ta kontakt med de potentiella informanterna och boka in intervjuer. Namninsamlingen bestod i de flesta fall av information om för- och efternamn, hemvist samt hur lång tid de varit familjehem. Som nämnt ovan bestod vissa namnunderskrifter av par, i de fall kontaktades den ena i paret, som i några fall hänvisade vidare till sin partner. Diskussion om urvalet utifrån kön följer i slutet av detta avsnitt. Genom att söka fram telefonnummer till urvalets tio ideella familjehem kunde en första kontakt göras. Individerna ringdes upp och fick information om studiens syfte, samt att debattinläggets namninsamling föranlett tillgång till kontaktuppgifter. Av de åtta som blev de slutgiltiga informanterna var alla positiva till att delta och intervjutillfälle bokades in direkt.

Det var alltså åtta intervjuer som genomfördes, såsom planerades från början, vilket innebär ett bortfall på två personer. En av personerna gick inte att nå per telefon och svarade per sms att tidsbrist gjorde det svårt att delta. Den andra personen svarade i telefon men ville fundera och tillfråga sin partner innan svar gavs. Ytterligare information om studien skickades via epost, varpå personen återupptog kontakten för att hen ville delta, men då hade tillräckligt många intervjuer redan bokats in. Den tillfrågade informerades om det, samt att forskaren återkommer om det skulle bli aktuellt att boka in fler intervjuer.

Vid telefonsamtalen informerades individerna om studiens etiska förhållningssätt, bland annat att informanter förblir anonyma i studien och att deltagande är frivilligt. Ett informationsbrev skickades efter telefonsamtalen ut till alla informanter i syfte att klargöra studiens syfte och informantens roll (se bilaga 1). Brevet inkluderade en tydligare beskrivning av studiens etiska förhållningssätt, gav kontaktinformation till forskaren och bifogat var även information om tid och plats för intervjun.

Tidsplanen för intervjuerna var att de skulle ta cirka en timme, vilket intervjupersonerna informerades om vid bokningstillfället. När intervjuerna ägde rum användes dock ett

varierande tidsspann, vilket berodde på intervjupersonens grad av pratsamhet och vilken riktning samtalen tog. Den kortaste intervjun varade i 40 minuter och den längsta i en timme och 50 minuter, men majoriteten varade i drygt en timme.

Avslutningsvis om urvalet nämns här tre omständigheter som kan ha påverkat studien på olika sätt. Först angående bekvämlighetsurvalet södra Sverige, sedan gällande urvalets representativitet, och sist en diskussion utifrån kön.

Genom att använda södra Sverige centreras urvalet till en del av Sverige med flera ankomstkommuner (kommuner där asylsökande först ankommer till svenskt territorium), bland annat Malmö och Trelleborg. Studiens upplägg lämnar inte utrymme för att besvara vilken påverkan urvalsområdet kan ha gett på empirin, men det omnämns här för att vara transparent i den påverkan som bekvämlighetsurvalet kan ha medfört.

Med endast information om namn och ort fanns det inget sätt att säkerställa att de tio som kontaktades faktiskt hade ett ytterligare engagemang för ensamkommande ungdomar, utan det kunde endast förmodas. Urvalsmetoden gör att det inte går att veta hur representativa informanternas erfarenheter och åsikter är för alla ideella familjehem, utan resultatet och analysen av intervjuerna ger endast en bild av just dessa informanter.

Av de tio i det första urvalet hade sex personer (fem kvinnor och en man) skrivit under namnsamlingen enskilt och fyra i par bestående av en man och en kvinna. De två som tillräknas bortfall var par. Av det slutgiltiga urvalets åtta individer kontaktades två män som hänvisade till sina fruar utifrån att frun är den drivande i engagemanget för ensamkommande. Det resulterade i att sju informanter är kvinnor och en är man. Överrepresentation av kvinnor kan liknas vid tidigare forskning om familjehem som visar att familjehemsföräldrar ofta har en traditionell rollfördelning där kvinnan tar större ansvar för hem och familj. Det är ofta kvinnan som är mest drivande och som initierat processen att bli familjehem (Höjer 2012, s. 161f). I föreliggande studie kan inget sägas om hur materialet påverkats av att utgå från ett urval med en majoritet kvinnor, men urvalsprocessen visar att det i vissa fall är kvinnan i ett par som är den drivande i engagemanget med ensamkommande ungdomar.

5.1.4 Informantbeskrivning

Studiens intervjupersoner befinner sig i olika livssituationer och deras erfarenheter av att vara ideella familjehem för ensamkommande ungdomar skilde sig åt. Av de åtta informanterna beskrev sex informanter att ungdomen som bor hos dem är som en familjemedlem. Tre av dessa hade vid intervjutillfället eller tidigare haft flera ungdomar boende hos sig, men hade

knutit an till just en. De två informanterna som inte beskrev ungdomarna som familjemedlemmar, beskrev sig själva som medmänniskor som ville hjälpa till och stötta några ur gruppen ensamkommande ungdomar. Båda framförde att de försökt berätta för allmänheten att det viktigaste är att *erbjudas boende* till ensamkommande, vilket inte behöver kräva ytterligare engagemang eller anknytning. Fyra av åtta informanter är ensamstående, och tre av dessa har egna barn. Övriga fyra informanter har både partner och egna barn. Nedan följer en tabell med information om studiens informanter och ungdomarna de haft boende hos sig.

Informanter*:	Ålder:	Hemmavarande barn/ utflyttade barn:	Storlek på stad:	Antal ungdomar:	Uppehållstillstånd:
Anna	55-64	0/2	mindre stad	1	ök
Bertil	55-64	0/1	mindre stad	3	nej/ök/tut
Cecilia	45-54	2/1	småstad	2	nej/tut
Diana	55-64	0/2	småstad	1	tut
Elin	35-44	0/0	stor stad	4+	nej/nej/tut/tut/...
Frida	35-44	2/0	småstad	3	tut/ök/ök
Gunilla	45-54	2/0	mindre stad	2	nej/tut
Helena	35-44	2/0	småstad	4+	nej/tut/tut/tut/...

*fiktiva namn används

småstad= <15 000
mindre stad= 15 000-50 000
mellanstor stad= 50 001-200 000
stor stad= >200 000

ök=i överklagandeprocess
tut=tillfälligt uppehållstillstånd

5.2 Intervjuer

5.2.1 Halvstrukturerade intervjuer

I kvalitativa halvstrukturerade intervjuer är intervjupersonens berättelse i fokus, och intervjun kan ta olika riktning utifrån vad intervjupersonen väljer att berätta. Detta kräver en följsamhet hos intervjuaren, som bör vara öppen för att frånga intervjuguiden och ställa följdfrågor utifrån intervjupersonens utsagor (Bryman 2018, s. 561f). Med föreliggande studies explorativa karaktär passar den halvstrukturerade intervjun väl. En intervjuguide planerades utifrån olika teman, med uppställda frågor och potentiella följdfrågor (se bilaga 2). Under intervjutillfället hade intervjuaren ett inlyssnande förhållningssätt och lät frågornas ordningsföljd ändras utifrån intervjupersonens svar. Den typen av flexibilitet är värdefull i

kvalitativa intervjuer eftersom det ger en följsamhet i samtalet som låter forskaren få ”kunskap om vad intervjupersonen upplever vara relevant och viktigt” (Bryman 2018, s. 561).

Intervjuguiden utformades utifrån teman som hörde samman med studiens syfte. Centrala teman som lyftes fram och användes var: generellt engagemang för ensamkommande, att vara ideellt familjehem, faktorer bakom att bli ideellt familjehem, namninsamlingen (debattinlägget i Sydsvenskan) och engagemangets konsekvenser. Dessa teman var sedan vägledande för att formulera frågor. Utformning av intervjuguide tilläts ta tid för att kunna omarbetas och förbättras.

För att lyckas fånga in centrala frågor och ta bort mindre relevanta frågor utfördes en test-intervju med en bekant till forskaren som är ideellt familjehem för två ungdomar. Test-intervjun gav framför allt värdefulla insikter om att vissa frågor framkallade starka känslomässiga reaktioner, och att vissa frågor var svåra att förstå. Utifrån det omarbetades intervjuguiden, en del frågor omformulerades och frågor som ansågs särskilt känsliga togs bort eller senarelades i intervjun. En fråga som togs bort var till exempel angående ungdomens psykiska hälsa, på grund av att starka känslor framkallades när intervjupersonen tänkte tillbaka på svåra perioder i ungdomens liv i Sverige.

En kvalitativ intervju formas av det mellanmänniska samspelet. Samtalet mellan intervjuaren och intervjupersonen byggs upp av deras ömsesidiga reaktioner vilket gör varje intervju unik. Även om forskaren gjort ett gediget förarbete i utformandet av intervjuguiden går det inte att förbereda sig på alla reaktioner. Intervjuarens inlyssnande karaktär är därför väsentlig för att skapa ett gott samtalsklimat. Eftersom den kvalitativa intervjun inriktas mot generella snarare än statiska frågor kan det uppkomma mångtydighet i intervjupersonernas svar vilket gör att intervjuaren kan behöva ställa förtydligande frågor (Kvale & Brinkmann 2014). I genomförande av studiens intervjuer strävade forskaren efter att följa ovanstående rekommendationer om förhållningssätt under intervjun. Nedan följer ett avsnitt som utvecklar hur intervjun kan påverkas av det mellanmänniska samspelet.

5.2.2 Intervjupåverkan

I kvalitativa intervjustudier är det av vikt att reflektera över samspelet mellan intervjuare och intervjuperson. Det kan till exempel handla om betydelsen av vilken plats intervjun hålls på, graden av styrda eller öppna frågor et. cetera (Bryman 2018, s. 566). Maktasymmetri mellan intervjuare och intervjuperson är en annan aspekt att ta hänsyn till. Några exempel på maktobalans är att intervjuaren bestämmer vad intervjun ska handla om, vilka frågor som ska

ställas och hur materialet ska tolkas. Ibland kan maktobalansen få intervjupersonen att undanhålla information eller ifrågasätta intervjuaren. Detta undviks genom att intervjuaren använder sig av en öppensinnad förståelseram och fokuserar på den personliga interaktionen mellan sig själv och intervjupersonen. Att det existerar ett maktförhållande innebär inte att detta bör neutraliseras så mycket som möjligt, utan är något intervjuaren bör vara medveten om och reflektera kring (Kvale & Brinkmann 2014, s. 51f).

Maktasymmetriens negativa aspekter undveks i föreliggande studie genom att skapa ett tryggt samtalsklimat för intervjupersonerna. Bland annat genom att låta intervjupersonen välja plats för intervjun, och genom ett inlyssnande förhållningssätt under intervjun. Vid bokningstillfället och under intervjuerna så frågade flera intervjupersoner om intervjuarens intresse av studieobjektet och erfarenhet av att möta ensamkommande ungdomar. Det föll sig därav naturligt för intervjuaren att berätta om tidigare arbetserfarenheter på HVB för ensamkommande, vilket gjorde sig påmint under intervjun genom att intervjupersonerna på olika sätt förutsatte förkunskap hos intervjuaren. Detta främjade en allians mellan intervjuare och intervjuperson vilket upplevdes som en styrka för samtalet. Ledande frågor undveks genom att under intervjun fokusera på intervjupersonens berättelse.

5.3 Bearbetning av material

5.3.1 Transkribering

Under intervjuerna användes inspelningsfunktionen på en iPhone för att spela in ljudet. Ljudinspelningarna fördes sedan över på en dator och transkriberades till text i Word. Vid transkriberingen skriftspråksanpassades texten, vilket innebär att det inte är en exakt återgivning av vad intervjupersonerna sagt. Utfyllnadsord som ”eh” och ”mm” har inte nedtecknats, förutom om de uttrycks vid en paus. Talspråk som till exempel ”såna”, ”dom” och ”asså” har getts en korrekt stavning i transkriptionen, liksom när intervjupersonen uttalar ”jag” som ”ja”. Dialektala ord har korrigerats och pauser har markerats med ”(...)”. När intervjupersonen mumlat, skrattat, eller sagt något ohörbart så har det skrivits in i parenteser. Skriftspråksanpassning görs för att öka läsbarheten och bättre förstå vad intervjupersonen menar (Kvale & Brinkmann 2014, s. 228). Efter den analytiska bearbetningen, som redogörs för nedan, så valdes citat ut för att använda i studiens resultat och analys. Dessa citat har försiktigt redigerats för att ytterligare öka läsbarheten och förmedla innebörden i citatet. Det har i några citat inneburit att ordföljd korrigerats för mer grammatisk korrekthet.

5.3.2 Analytisk bearbetning

Det datorbaserade analysverktyget NVivo 12 användes för att analysera och koda studiens material (se Bryman 2018, s. 722ff). NVivo har en mängd användningsområden, och de funktioner som använts i föreliggande studie kommer beskrivas senare i detta avsnitt. Först några övergripande riktlinjer som använts för den analytiska bearbetningen.

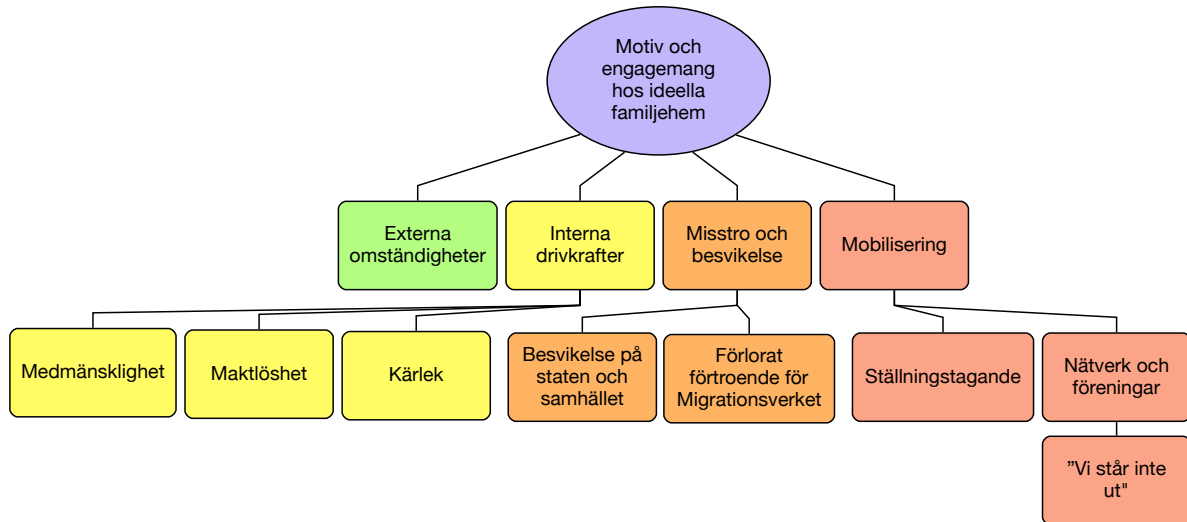
När ett kvalitativt material ska analyseras kan det enligt Rennstam och Wästerfors (2015) vara bra att utgå från tre steg: sortera, reducera och argumentera. Det första steget *sortering* handlar om att skapa ordning i materialet, vilket görs genom att läsa igenom materialet för att lära sig hitta i det, få syn på originella detaljer och hitta korrelationer mellan olika delar (ibid., s. 87, 97). Nästa steg, *reducering*, handlar om att få en hanterbar mängd material att analysera, vilket innebär att välja ut de delar som ska användas för att representera materialet (ibid., s. 103). Det sista steget handlar om att *argumentera* för sina empiriska fynd genom att använda teori och tidigare forskning (ibid., s. 137).

Föreliggande studie har således använt dessa tre steg som riktlinjer genom det analytiska arbetet, och som analysverktyg har datorprogrammet NVivo 12 använts. Efter transkriberingen av ljudinspelningarna fördes transkriptionerna in i NVivo för att där läsas igenom flera gånger och börja sorteras. I programmet kunde en första kodning göras genom att markera meningar som på något sätt var utstickande, eller som återkom i flera intervjuer. Materialet bearbetades genom en form av tematisk analys, vilket innebär att berättelsernas innehåll var i fokus och empirins centrala teman blev analysens grundpelare (Rennstam & Wästerfors 2015, s. 59).

Koderna benämndes med arbetsnamn och varje kod sammanställdes automatiskt, så att en kod innehållande kodat material från alla intervjuer kunde läsas i ett och samma dokument, vilket gjorde det enkelt att få grepp om kodernas innehåll. Det finns även en sökfunktion i NVivo som gör att alla meningar med ett visst ord snabbt kan sammanställas, vilket användes för att hitta likheter och skillnader mellan intervjupersonernas utsagor. Kodningsarbetet omarbetades allt eftersom materialet lästes igenom fler gånger, vilket kan jämföras med Rennstam och Wästerfors (2015, s. 97) som beskriver att sorteringsarbetet kan behöva omarbetas för att skapa ordning i materialet. Alltigenom bearbetningen hölls studiens syfte för ögonen och vägledde omarbetning av koder.

Omarbetningen innebar fortsatt sortering av materialet, men ledde även in på en reducering då de mer intressanta koderna valdes ut. Efter flertalet genomläsningar framkom

en kategorisering av empirin som bestod av fyra övergripande teman, vilka utgick från fyra koder. Nedan visas en mindmap gjord av det slutgiltiga kodningsschemat. De fyra rutorna på andra raden är de övergripande koder/teman som analysen är uppbyggd av.

Mindmap 1. Kodningsschema

Det insamlade materialet reducerades i flera steg – först reducering av antalet koder, sedan reducering inom koderna när det slutgiltiga kodningsschemat var gjort. Därefter påbörjades nästa steg i analysen – att argumentera för empiriska fynd utifrån teori och tidigare forskning. Ovanstående teman var utgångspunkten för studiens analys. Tema ett och två är nära sammankopplade och slogs därför samman i ett och samma avsnitt i analysen, medan tema tre och fyra tillgavs varsitt avsnitt i analysen. Genom att utgå från den analytiska modellen *excerpt-commentary units* (Emerson, Fretz & Shaw 2011, s. 214f), byggdes studiens analys upp. Modellen innebär att analytiska poänger varvas med empiribeskrivning, citat och tidigare forskning.

Innehållet i intervjupersonernas berättelser var fokus i det analytiska arbetet. Genom att använda de valda teorierna och tidigare forskning analyserades innehållet i de fyra temana. Då innehållet analyserades valdes även beskrivande citat ut. Att välja ut beskrivande citat kan kallas för *illustrativ reducering*, och innebär att forskaren väljer ut exempel i materialet som är särskilt illustrativa för det utvalda temat (jmf. *ibid.*, s. 111f).

Avslutningsvis beskrivs här hur empirins fyra teman använts för att besvara studiens syfte och frågeställningar. Studiens första frågeställning – Varför väljer människor att öppna upp sina hem för ensamkommande ungdomar? – besvaras framför allt genom tema ett och två, i analysens första och andra avsnitt, 6.1 Externa omständigheter och 6.2 Interna

drivkrafter. Studiens andra frågeställning – Hur har engagemanget hos ideella familjehem för ensamkommande påverkats av den migrationspolitiska vändningen? – besvaras framför allt genom tema tre och fyra i avsnitt 6.3 Misstro och besvikelse, och avsnitt 6.4 Mobilisering.

5.4 Vetenskaplig kvalitet

Forskningsstudier bör sträva efter god vetenskaplig kvalitet vilket bland annat innebär att följa etiska riktlinjer i förberedelse och utförande (Vetenskapsrådet 2002). Det innebär även att studiens förfarande görs på ett tillförlitligt och autentiskt sätt (Bryman 2018, s. 465ff). Följande avsnitt redogör för studiens etiska överväganden och hur tillförlitlighet och äkthet behandlas i studien.

5.4.1 Etiska överväganden

Det finns flertalet etiska frågor som behöver beaktas inför en forskningsstudie. Vetenskapsrådets *Forskningsetiska principer* (2002) har i föreliggande studie använts för att säkerställa god forskningssed. *Informationskravet* innebär att forskaren har ett ansvar att se till att intervjupersonen informeras om studiens syfte, att deltagande är frivilligt, och att deltagandet när som helst kan avbrytas. Att intervjupersonerna har tillräcklig information för att fritt kunna bestämma sig för att delta har i studien säkerställts genom att ge information både över telefon och mer utförligt i brevformat (se informationsbrevet i bilaga 1). *Samtyckeskravet* innebär att deltagare ska ge sitt samtycke till att vara med. I föreliggande studie gavs samtycke naturligt då forskaren vid bokningstillfället frågade intervjupersonen om deltagande.

Den tredje principen är *konfidentialitetskravet* och handlar om intervjupersonens integritet och rätt till anonymitet. Det innebär bland annat att personuppgifter ska förvaras på ett säkert sätt. I studiens förfarande säkerställdes detta genom att endast forskaren haft tillgång till ljudinspelningar och transkriberat material. Personuppgifter har endast sparats på en dator och ett USB-minne, som endast forskaren har haft tillgång till. Intervjupersonerna och ungdomarna har i uppsatsen avidentifierats genom användning av fiktiva namn, och namn på orter och lokala organisationer har utelämnats. I studien benämns debattinlägget och namnet på den publicerande tidskriften som användes för att finna intervjupersoner. Namnsamlingen består av drygt 600 individer, men identifiering av informanter är föga troligt även efter bekvämlighetsurvalet utifrån södra Sverige. *Nyttjandekravet* är den fjärde

principen, och innebär att det insamlade materialet endast kommer användas till föreliggande forskningsstudie, vilket forskaren följaktligen hållit fast vid.

Ovanstående etiska principer har således tagits hänsyn till och informanter har informerats vid flera tillfällen. Även i början av intervjuerna, innan ljudinspelningen sattes igång, upprepade intervjuaren information om studiens syfte, intervjupersonens anonymitet och att det när som helst är okej att avbryta intervjun.

Det är även viktigt att reflektera över potentiella konsekvenser av studien. Det handlar bland annat om att deltagare inte ska lida skada av studien, och att studiens förtjänster anses väga upp för potentiella risker. En intervju kan leda till att intervjupersonen berättar om känsliga frågor, vilket av intervjuare/forskare behöver behandlas med respekt (Kvale & Brinkmann 2014, s. 110). Studiens intervjuare försökte därför vara sensitiv i vilka frågor som ställdes, och valde att inte gå in på känsligare ämnen. Det har tidigare nämnts att några frågor från en tidig version av intervjuguiden valdes bort just på grund utav den anledningen.

Behovet av föreliggande studie motiveras av bristen på kunskap om ideella familjehem, samt dess aktualitet i samhällsdebatten. Majoriteten av studiens informanter uttryckte att de gärna ställer upp på intervju eftersom de tycker att det är ett viktigt ämne.

5.4.2 Tillförlitlighet och äkthet

För att bedöma en forskningsstudies vetenskapliga kvalitet används vanligtvis begreppen validitet (att studien mäter det den avser mäta) och reliabilitet (upprepade mätningar ger samma resultat). Eftersom kvalitativ forskning inte har samma fokus på mätbarhet som kvantitativ forskning så brukar andra kvalitetskriterier användas. Två alternativa kriterier som ofta används inom kvalitativ forskning är *tillförlitlighet* och *äkthet* (Bryman 2018, s. 465ff).

Tillförlitlighet består av fyra delkriterier: trovärdighet, överförbarhet, pålitlighet och en möjlighet att styrka och konfirmera. Inom kvalitativ forskning finns en öppenhet för att verkligheten kan uppfattas och beskrivas på olika sätt. Forskarens uppgift i en kvalitativ studie är således att ge en trovärdig beskrivning av verkligheten (ibid., s. 467). Forskarens tolkningsföreträde är samtidigt en substantiell komponent (Kvale & Brinkmann 2014, s. 128). Tolkingsföreträdet tar plats redan vid transkriberingen och fortsätter sedan under analysen. Denna studie om individer som öppnat upp sina hem för ensamkommande är relativt ensam i sitt slag vilket ger forskaren ett särskilt tolkningsföreträde och ansvar att beskriva en sannolik bild av verkligheten.

Genom att vara transparent i beskrivningen av studiens tillblivelse, bland annat i ett metodavsnitt som detta, stärks studiens pålitlighet och trovärdighet. Det förstärks även genom extern granskning i slutskedet av uppsatsen. Vetenskapliga studier ska även sträva efter *äkthet*; att ge en rättvis bild av studieobjektet (Bryman 2018, s. 470). Det sker bland annat genom att studiens informanter får komma till tals och får utrymme att delge sina erfarenheter. Trovärdighet och äkthet stärks ytterligare genom användning av citat i uppsatsen.

Att använda sig av halvstrukturerade intervjuer innebär att intervjuerna kan skilja sig åt. Flexibiliteten i att ställa uppföljningsfrågor och intervjuarens möjlighet till följsamhet i samtalet är förtjänster som ger djup och skapar äkthet i studien. Detsamma kan samtidigt påvisa en vetenskaplig svaghet i att överförbarheten minskar.

Studiens resultat ämnar ge en bild av, och berätta något om, vad just detta urval erfarit. Det är av vikt för att ge en inblick i hur studiens frågeställningar *kan* besvaras, vilket med det sagt inte innebär att studien ger ett uttömmande eller fullkomligt svar. Kvalitativ metod för med sig svårigheter i att säkerställa objektivitet och att forskaren får rätt uppfattning av vad intervjupersonen menar. I en hermeneutisk anda behöver inte detta vara problematiskt. Forskarens inställning är istället att studiens resultat ger just *en* av flera möjliga förklaringar (Kvale & Brinkmann 2014, s. 253).

6 Resultat och analys

Materialets resultat har delats in i fyra teman: 1) externa omständigheter, 2) interna drivkrafter, 3) misstro och besvikelse, och 4) mobilisering. Informanternas svar till varför de blivit ideella familjehem handlar till stor del om att de med egna ögon sett, eller hört från andra, vilka ohållbara situationer gruppen ensamkommande ungdomar stod i, vilket hör till tema ett: *externa omständigheter*. Det inkluderar situationer som till exempel ungdomarnas utskrivning från boende, avsaknad av stöd från kommun och ovärdiga alternativ till annat boende, samt även att få direkta frågor om att ta emot en ungdom i sitt hem. *Interna drivkrafter* inbegriper det känslomässiga engagemang som väcks av att på olika sätt möta dessa ungdomars svåra omständigheter. Det är således ofta sammankopplat till de externa omständigheterna. Att se eller höra om ungdomarnas situation väcker känslor av upprördhet, maktlöshet, medmänsklighet et. cetera. Temat innehåller även inneboende drivkrafter, till

exempel: att hjälpa de svaga i samhället, att stå upp för orättvisor, och att vara en medmänniska.

Tema tre är *misstro och besvikelse*. Begreppet misstro avser beskriva en brist på förtroende för myndigheter, vilket samtliga informanter berättar om. Besvikelsen är riktad mot staten och myndigheter, samt mot människor i informanternas omgivning som inte engagerar sig. En särskild del i tema tre handlar om att gruppen ensamkommande ungdomar har fått en medial stämpel som gör att de misstänkliggörs och betvivlas. *Misstro och besvikelse* speglar både *konsekvenser* av, och *motivation* till beslutet att bli ideellt familjehem, vilket gör att tema tre delvis är sammankopplat med *externa omständigheter*. Tema fyra är *mobilisering* och handlar framför allt om den rörelse och de nätverk som växt fram för att på olika vis hjälpa ensamkommande ungdomar. I mobilisering ingår även att ta ställning, vilket görs både individuellt och i nätverk. I följande avsnitt presenteras och analyseras studiens resultat i samspel med det teoretiska ramverket utifrån empirins fyra teman, i fyra skilda avsnitt.

6.1 Externa omständigheter

Studiens första frågeställning gäller varför människor väljer att öppna upp sina hem för ensamkommande ungdomar. Det ställdes som en direkt fråga under intervjuerna och informanterna gav då relativt likartade beskrivningar om att de hört talas om gruppen ensamkommande ungdomar och den svåra situation som många av dem befann sig i. Detta i kombination med de känslor som uppväcktes beskrev informanterna som motiv till att öppna upp sina hem. Motiven har därför delats in i externa omständigheter och interna drivkrafter, vilket redogörs för och analyseras i varsitt avsnitt. De är dock nära sammankopplade eftersom externa omständigheter i många delar av empirin har visat sig ge upphov till interna drivkrafter. Här följer beskrivning och analys av de externa omständigheterna, och nästa avsnitt tar upp de interna drivkrafterna.

Under samtliga intervjuer framkom berättelser om en ohållbar situation som många ensamkommande ungdomar står i. För många av informanterna var det av att se eller höra om detta som deras engagemang började. Informanterna beskriver ungdomarna som en grupp som hamnar i kläm när de fyller 18 år.

Det var ju just den här gruppen, ålderssuppskrivna från Migrationsverket, blivit av med sitt HVB-hem, blivit av med, kanske god man, och allt stöd. (Anna)

Att bli utskrivnen innebär att ungdomen står inför att flytta till en annan del av Sverige och bo på en av Migrationsverkets förläggningar, eller välja att stanna men då stå utan boendealternativ.

När han fyllde 18 fick han ju inte vara kvar där för socialen, och då hade han ingenstans att ta vägen, om han inte ville bli förflyttad till något annat boende, var som helst i Sverige. Så det var då som vi bestämde oss [för att låta honom flytta in]. (Cecilia)

För samtliga informanter är det med grund i denna situation som processen mot att öppna sina hem påbörjats. Direkt efter utskrivning från kommunalt boende erbjuds ungdomen tillfälligt boende på Migrationsverkets transitboende. Enligt flera informanter är transitboendet ett så uselt boendealternativ att ungdomarna hellre sover på gatan. Empirin ger en bild av att många ensamkommande tvingas flytta och slits då ifrån sitt kontaktnät. Tidigare forskning visar att många ensamkommande upplever en brist på trygghet genom förflyttningar mellan tillfälliga boenden, vilket gör det svårt att skapa långsiktiga relationer. Kombinerat med ovisshet om vilket asylbeslut Migrationsverket kommer ge är risken för psykisk ohälsa stor (Eide & Hjern 2013; Lundberg & Dahlquist 2012).

Den ohållbara levnadssituationen som informanterna fått vetskap om förklaras som incitament för att ställa upp som ideella familjehem. Ungdomarnas alternativ beskrivs som det ena sämre än det andra, vilket ger uppfattningen om att det är en hopplös situation. Ensamkommande ungdomar som skrivs ut från boenden synliggörs här som en grupp i välfärds-samhällets ingenmansland, likt det Swärd (2016) beskriver. Ungdomarnas utsatthet bygger på språkliga och kulturella hinder, att vara både ung och i minoritet, att vara flykting med potentiellt traumatiska upplevelser i bagaget, samt att ha förlorat sitt boende och riskera förlust av kontaktnät. I en svensk välfärdscontext där staten länge haft ett högt förtroende uppstår ett intressant problem då statliga och kommunala myndigheter inte anses ge rimliga alternativ.

De får ingen hjälp med bostad, det är ingen självklarhet att de blir hjälpta i den kommun som de bor i, de är bara liksom övergivna, bara för att, ni är arton och ni är vuxna, det är så cyniskt. Hur Sverige har kommit dithän, det är för mig en gåta. (Anna)

Informanterna upplever att ungdomarna behöver mer hjälp än vad staten erbjuder vilket leder till en stor besvikelse. Detta analyseras vidare i avsnitt 6.3 Misstro och besvikelse.

Utifrån ungdomarnas situation och behov av hjälp framkommer i informanternas utsagor en känsla av ansvar. Cecilia berättar nedan hur hennes engagemang startade och hur hon tillsammans med sin man upplevde att demonstrationer inte var tillräckligt.

Det var känslan av att nu måste ju alla hjälpas åt. Nu kommer det fullt med folk som inte, och barn liksom, och ungdomar, som inte får vara med sina familjer. Nu måste vi hjälpas åt. Och, jag var med och stod på torget, med de här skyltarna ”Refugees welcome”, och liksom, på något sätt för att ta ställning. Sedan tyckte jag, eller vi båda två, att det går ju bra och lätt att stå med skyltar men någon måste ju också göra det på riktigt. (Cecilia)

En annan informant, Elin, uttrycker att det inte räcker att tycka att något är fel, utan varje individ måste själv vara beredd att göra det som den vill se andra göra.

Det är klart att man vill vara en bra förebild för hur saker ska fungera och om inte jag, så vem? Om inte nu, så när? På något sätt, så är det ju det enda, att vi kan ju inte förvänta oss att någonting annat händer, än det vi själva är beredda att vara medverkande till. (Elin)

Att reagera på det som anses ohållbart ter sig ganska självklart hos dessa informanter. För andra informanter beskrivs början till att bli ideellt familjehem i form av funderingar på att engagera sig.

2015 när det blev den här stora flyktingvågen, så blev jag väldigt berörd, och sedan började jag läsa om situationen för ensamkommande, och förstod att det blev strul här, när de blev åldersuppskrivna, att många hamnade på gatan och inte hade något boende, så det började väckas en oro och frustration kring den situationen, och så tänkte både jag och min man ganska länge att vi skulle vilja göra någonting, och vi skulle vilja öppna vårt hem. (Frida)

I Fridas resonemang synliggörs en *moralisk medvetenhet* och en *moralisk bedömning* (jmf. Rest 1983). När Frida ser på situationen för ensamkommande så gör hon en tolkning av att det finns något hon skulle kunna göra för att förbättra situationen, och hon bedömer att hennes familj skulle kunna erbjuda boende hemma hos sig. Andra informanter beskriver liknande moraliska tankar som lett fram till att de öppnat upp sitt hem. För några sker processen på en sekund och för andra under några veckor.

Moral kan beskrivas och förklaras på många sätt men handlar i generella drag om vad som är rätt och fel. Som beskrivet i teoriavsnittet finns det i forskning en enighet kring att moral består av både tankar, känslor och beteenden. Beståndsdelarna interagerar och påverkar

varandra, vilket gör det svårt att dra slutsatser utifrån bara den ena (ibid.). I informanternas berättelser finns moral med på olika sätt, och deras erfarenheter speglar moral både som tankar, känslor och beteende. Nedanstående stycke exemplifierar moral som känsla, vilket sedan ledde till handling.

Fyra av informanterna öppnade upp sina hem för första gången utifrån en direkt fråga, utan att känna ungdomen i fråga. Frida blev tillfrågad av en arbetskollega om att låta en ungdom flytta in, vilket exemplifierar en dikotomi byggd på moraliskt ansvarstagande som återkommer i empirin.

Antingen så tar jag emot, och öppnar upp mitt hem, eller så är det här en ungdom som hamnar på gatan. [...] Och då blev det liksom mer verkligt, och då kände jag, jo jag måste göra det här, och det kändes rätt. (Frida)

Det är ett tydligt ansvarstagande som Frida lägger på sig själv – det är upp till henne att hjälpa, eller så låter hon ungdomen bo på gatan. Frida bestämmer sig för att ta steget och öppna upp sitt hem utifrån en *moralisk motivation*, och genomför därefter handlingen, vilket kan kallas för *moralisk handling* (jmf. Rest 1983).

Fyra av informanterna berättar att deras engagemang som ideellt familjehem började med en relation till en ungdom, snarare än en direkt fråga som ledde till en relation. Gunilla påbörjade sitt engagemang genom att arbeta på ett HVB-hem för ensamkommande ungdomar, och kom sedan att husera två av dem när de blev bostadslösa.

Anledningen till att jag engagerade mig, det var att jag kom in och började jobba och träffade de här killarna, tog emot dem, hämtade dem på de här hemska ställena [transitboendena]... (Gunilla)

För Gunilla var alltså relationen till ensamkommande ungdomar startskottet till att öppna upp sitt hem. Flera informanter har liknande berättelser om hur de lärt känna ensamkommande ungdomar och fått ett ökat engagemang för gruppen, vilket har lett fram till att bli ideellt familjehem.

Flera informanter beskriver att ungdomarna de mött varit i livsavgörande behov av hjälp, vilket betonar vikten av att de öppnade upp sina hem och blev ideella familjehem.

Ja, det har ju räddat hans liv, om man säger så. Inte att vi har räddat, alltså. Så som han måste, alltså om inte vi hade kommit in i bilden, så hade han ju, som jag ser det, antingen tagit sitt liv, eller varit i Afghanistan. (Diana)

Diana beskriver här en stark upplevelse av att göra skillnad, vilket framkommer hos flera informanter. Utsagor som ovanstående gör att informanten tillskrivs heroiska drag, vilket samtidigt tillbakavisas kort därefter av Diana som nämner att det likväl skulle kunna vara någon annan som hjälper. Citatet påvisar även ungdomarnas beroendeställning, som kan ses som en av anledningarna till informanternas engagemang. Att vara beroende av andra begränsar möjligheten till att protestera (Hirschman 2008), men tar inte bort behovet av protest. Det kan därför ses som att informanterna går in i ungdomarnas ställe och höjer sin röst för deras skull, vilket citatet härefter visar.

Nu engagerar jag mig ju inte för min egen skull utan jag engagerar mig för Abbas skull, och jag räddar ett liv. Det är jättepåtagligt. (Anna)

Citaten av Diana och Anna visar att de ser höga kostnader med att inte agera, de ser sina handlingar som livsavgörande och det motiverar deras fortsatta engagemang (jmf. Hirschman 2008). När Diana berättar hur svår ovissheten kring ungdomens asylbeslut varit så säger hon samtidigt följande, vilket visar på att hon tycker att kostnaderna med att sluta vara ideellt familjehem är för höga:

När man väl gör detta, sedan kan man ju inte bara, nej nu orkar jag inte längre, sorry, nu får du faktiskt, du får hitta någon annanstans. Ja så gör ju en del ju, men så kan jag inte göra liksom. (Diana)

Hitintills har förklaringar till motiv att bli ideellt familjehem framför allt handlat om *externa omständigheter*, även om uttalanden om att göra skillnad likväl skulle kunna ses som en intern drivkraft. Det är tydligt att informanterna påverkats av ensamkommande ungdomars svåra livssituation och att det varit ett startskott till att öppna upp sitt hem. Det är även tydligt att informanternas känsla av ansvar att hjälpa en människa i nöd förstärks när behoven kommer dem nära.

6.2 Interna drivkrafter

Som tidigare nämnt är externa omständigheter och interna drivkrafter nära sammankopplade. Det kan ses som att externa omständigheter ger upphov till interna drivkrafter, men det kan även vara inneboende drivkrafter de burit med sig sedan barnsben. Flera informanter

beskriver hur de i början hade svårt att tro att ungdomarna behandlades som de gjorde. Ungdomarnas situation väckte känslor av upprördhet och oro. Anna uttryckte till exempel:

Jag tyckte att det var så förfärligt, och kände inte igen mitt Sverige. Jag visste inte att det var så illa. Jag blev riktigt upprörd, och vet att jag tänkte då att om det någonsin dyker upp liksom att jag kan göra någonting så ska jag det, så jag bestämde mig där och då i huvudet att, får jag chans att göra någonting så ska jag göra det. (Anna)

Att ungdomar skrevs upp i ålder, skrevs ut från boende och förlorade kontaktnät framkallade känslor av upprördhet hos Anna, vilket för henne var första steget mot att öppna upp sitt hem. Annas resonemang visar hur även hon gjort en moralisk bedömning och att hon drivs av en moralisk motivation (jmf. Rest 1983).

Annas och flera andra informanternas reaktioner är starkt förknippade med bilden av Sverige som ett land uppbyggt av solidaritet och medmänsklighet, vilket de inte tycker stämmer överens med vad som sker runt de ensamkommande ungdomarna. Solidaritet som drivkraft framkommer bland annat hos Bertil:

Jag har alltid haft den drivkraften inom mig med alla människors lika värde, och, man ställer faktiskt upp för de svagaste i samhället. (Bertil)

Drivkraften kan jämföras med den socialdemokratiska bilden av ett solidariskt Sverige som Stefan Löfven framhäver i sitt tal i början av hösten 2015. I talet deklarerar Löfven att Sverige är ett land som tar ansvar och hjälper människor i nöd (Regeringen 2015b).

Informanterna berättar på olika vis hur de hjälpt personer i nöd. Diana berättar till exempel vid ett tillfälle att hon är en "hjälpare", på gott och ont. Anna berättar i början av sin intervju att ungdomen som bor hos henne har fyllt ett slags tomrum sedan de egna barnen blivit vuxna och flyttat ut. Diana och Annas utsagor kan liknas vid vad Schmidbauer (1987) skriver om att hjälpare är i behov av att andra människor behöver hjälp. Det kan även liknas vid Höjers forskning (2001) som visar att *bli behövd* kan fylla ett behov hos familjehemsföräldrar.

Tidigare forskning har tydligt visat att asylprocessen påverkar det psykiska måendet negativt (Lundberg & Dahlquist 2012), vilket blir tydligt i nästa citat. Diana träffade sin ungdom via sitt arbete som lärare och berättar hur det började för henne så här:

Så kom han in i klassrummet och så sa jag, ”Hej Aref, hur är läget?” ”Nej det är inte alls bra.” Och då var han liksom helt svart. Då hade han fått sitt tredje avslag, och då började jag hjälpa honom.
(Diana)

Diana uppfattar ett behov av stöd och börjar därför engagera sig i ungdomen. Det framkommer i tidigare forskning om familjehem att ett av de vanligaste motiven är *att hjälpa behövande* (Höjer 2001). En vilja att hjälpa barn som annars skulle hamna på institution är ett annat motiv som nämns, och även en vilja att göra något gott för samhället (Rhodes et. al 2006). Dessa motiv kan jämföras med flera av citaten ovan som har betoning på en vilja att hjälpa.

När informanterna beskriver varför de öppnat upp sitt hem framkommer en blandning av moralisk motivation, medkänsla och tillfälligheter. Som exempel, när Diana förklarar varför hon öppnade upp sitt hem görs en hänvisning till moral utifrån samvetet.

Det som gjorde att jag bara bestämde mig... Det var... Jag kan inte, jag kan inte sätta en annan människa på gatan liksom, alltså, jag kunde liksom inte göra det [...] jag kan inte ha det på mitt samvete. (Diana)

Dianas första plan var att låta ungdomen flytta in tillfälligt i familjens hus för att sedan ordna en lägenhet åt honom. När ungdomen väl flyttade in, med bara en liten ryggsäck med tillhörigheter, så berättar Diana att det plötsligt var omöjligt att tänka på att låta honom flytta igen. Det var således inte bara av att behoven blev tydliga och verkliga som engagemanget befästes, utan när ungdomen kom nära, då avgjordes det. Att låta samvetet styra kan utöver moral även böttna i behov av att lindra sitt dåliga samvete; genom att hjälpa andra hjälper man sig själv (jmf. Schmidbauer 1987).

Frida säger att en viktig drivkraft för hennes engagemang är orättvishet i världen, beskrivet i följande citat.

Jag tycker att det finns en enorm orättvisa i världen [...] och om det nu faktiskt kommer människor, som lyckas ta sig hit, så tycker jag att vi har ett ansvar att ta hand om och hjälpa människor som flyr från krig och elände. De tycker jag att vi som har det så pass bra ska behandla väl. (Frida)

Drivkrafterna som nämnts hittills kan jämföras med tidigare forskning om motiv till att bli familjehem genom socialtjänsten. De vanligast förekommande motiven bygger på altruism,

samhällsnytta och en vilja att ha barn i hemmet (Andersson 2001; Höjer 2001; Rhodes et. al. 2006). Altruism handlar om medmänsklighet och att hjälpa behövande, vilket kan liknas vid informanternas uttalanden om solidaritet och alla människors lika värde som drivkrafter i sitt engagemang. Att vilja göra något åt världens orättvisor kan också höra samman med altruism.

Anna uttrycker att startpunkten för hennes engagemang grundades på tillfällen och en direkt fråga, men säger samtidigt att det som fick henne att säga ja hör samman med moderskap.

Jag har öppnat mitt hem för en pojke som var i nöd, utifrån tanken att mina egna barn, skulle de liksom... Jag gör för honom vad jag önskar att någon hade gjort för mina barn, svårare än så är det egentligen inte, som mamma, liksom. (Anna)

Annas drivkraft grundas alltså i relationen till hennes egna barn. Det kan även ses som att hon drivs av medmänsklighet – genom att hjälpa en behövande ungdom agerar hon som en medmänniska, inte bara till ungdomen utan även till ungdomens föräldrar. Medmänsklighet och en välvillig inställning till andra människor är motiv som återkommer i empirin.

Jag öppnar mitt hem för att det är en människa. Jag är inte så mycket för vi och dem. Det är ingen skillnad. Vi har samma rädslor. Vi blir glada för samma saker, vi blir ledsna, vi blir arga... Det är ingen skillnad. (Helena)

Helena har haft flera ungdomar boende hos sig men det är bara en som vid intervjutillfället bor kvar. Informanten lärde känna ungdomen på ett av Migrationsverkets förvar och berättar att de snabbt fick en god kontakt vilket gjorde att informanten erbjöd honom att flytta in i hennes hem när han släpptes därifrån. Utifrån ungdomens erfarenheter berättar Helena om den kränkande behandling som intagna på förvaret fått utstå. Att människor behandlas olika verkar vara en drivkraft för Helena, vilket kan liknas vid citatet av Frida på föregående sida om att drivas av orättvisor.

Rest (1983) skriver att människans moral påverkar sociala interaktioner, organisering av samarbete och viljan att främja en gemensam välfärd. Citatet nedan kan ses som exempel på en moralisk vilja att alla ska få ett dragligt liv, och att man kan tänka sig att själv bidra till det.

Det här är ingenting som handlar om politik för mig, egentligen, utan det handlar om humanitet, alltså, humanitär insats, det handlar om att vara människa, att se vilka möjligheter vi har att hjälpa varandra, globalt. (Elin)

Än så länge i informanternas berättelser är det likartat; deras initiala reaktioner på gruppens situation bygger på liknande motiv och drivkrafter. Informanterna har en liknande, grundläggande syn som säger att människor bör hjälpa varandra. Deras åsikter stämmer även väl överens med den migrationspolitiska inriktning som funnits sedan tidigare i Sverige, och även initialt i början av flyktingkrisen under hösten 2015.

Empirin påvisar att informanterna reagerar starkare när de möter ungdomarna och bygger upp nära relationer. Informanternas fortsatta drivkrafter efter att de öppnat upp sina hem skiljer sig mer åt. Fyra informanter beskriver att de öppnat upp sina hem och hjärtan för en ungdom som blivit som en familjemedlem.

Han har blivit som min son [...] Det kan man säga, att vi är väl en familj. (Bertil)

Flera informanter beskriver på liknande sätt hur ungdomen är en del av familjen. Tre av dessa fyra informanter berättar att deras engagemang knutits till just den ungdomen, och att det inte är självklart att de skulle göra samma sak igen för någon annan ungdom. Förklaringen de ger är att de valt att lägga sitt engagemang och sin omsorg på just den ungdomen, och de upplever att det är ett nog så stort engagemang. Det blir här tydligt att informanterna genom relationsskapande knyter an till ungdomen vilket gör alternativet sorti – att sluta vara ideellt familjehem – mindre sannolikt.

Informanterna har öppnat upp sina hem för olika många ungdomar, och det skiljer sig åt hur många de beskriver en närmare anknytning till. Alla informanter skildrar dock ett engagemang som sträcker sig utöver att erbjuda sovplats. Några av informanterna beskriver att de tagit ett stort ansvar för ungdomens asylprocess, och några har varit mindre involverade i ungdomens liv men alltså varit ett vuxet stöd. Av de informanter som haft flera ungdomar boende hos sig beskriver de att ungdomarna varit självständiga i olika hög grad, vilket påverkat graden av engagemang hos informanten. Detta är en anledning till att informanternas roll som ideellt familjehem sett olika ut.

En intern drivkraft som återkommer i empirin är upplevelse av mening och att göra skillnad, vilket tidigare avsnitt även varit inne på. Frida berättar följande:

Jag gör någonting som jag känner är helt rätt, och jag känner att jag verkligen kan göra skillnad för någon, några till och med. [...] Jag känner att jag gör någonting som är viktigt, [...] något som betyder någonting, och som andra kan lära sig och inspireras av. (Frida)

Flera informanter säger att det känns rätt och meningsfullt att öppna sitt hem. Genom sådana uttalanden breddas perspektivet till att studiens informanter inte bara agerar för en enskild individ, utan att deras handlingar har ett större värde, och är en del av ett större sammanhang. En kollektiv identitet definieras enligt Polletta och Jasper (2001) av att en individ på ett kognitivt, moraliskt och emotionellt sätt sammankopplas med en större grupp eller gemenskap. Teoribildningen om sociala rörelser och kollektiv identitet kommer framför allt ta plats i kommande avsnitt om mobilisering, men det kan redan här vara givande att använda. Att vara en del av något större kan liknas vid att vara en del av en ”föreställd gemenskap” såsom Thörn (2010) beskriver, och att det som en moralisk tankegång blir en drivkraft i sig. Citatet ovan av Frida exemplifierar att de egna handlingarna blir mer meningsfulla när de är en del av ett större sammanhang, när hon känner att hon kan påverka andra. Att vara en del av en kollektiv identitet kan alltså vara viktigt för ett fortsatt engagemang.

Interna drivkrafter som framkommit i empirin och som varit betydande för studiens informanter är sammanfattningsvis solidaritet, medmänsklighet, moderskap och orättvisor. I många uttalande finns en moralisk underton som till exempel att det ”känns rätt” att öppna upp sitt hem, eller ”jag kan inte ha det på mitt samvete” angående att låta någon bo på gatan. Moral är således en faktor som påverkar informanternas engagemang.

6.3 Misstro och besvikelse

För att söka förståelse om migrationspolitikens roll för engagemanget hos ideella familjehem tillfrågades informanterna om hur de påverkats av att bli ideella familjehem. Gemensamt i deras svar är att deras bild av staten och myndigheter förändrats, att de upplevt en stor besvikelse på staten och samhället, och har förlorat tillit till myndighetsarbete. Misstro och besvikelse är för flera informanter även en anledning till deras initiala engagemang. Det som framkommer i empirin av misstro och besvikelse är således både ett motiv till och en konsekvens av att bli ideellt familjehem.

6.3.1 Besvikelse på staten och samhället

Informanterna berättar samstämmigt att de blivit besvikna på staten, vilket följande citat kan exemplifiera.

Jag tycker att staten har misslyckats jättetydligt. Jag har alltid varit väldigt lojal. [...] Men med det här tycker jag att vi helt har tappat det i Sverige, och jag känner mig jättebesviken på både Migrationsverket och politiker. (Cecilia)

Besvikelsen leder informanterna till ett förlorat förtroende och en mer cynisk samhällsbild. Flera informanter berättar även om en känsla av sorg över statens behandling av ensamkommande ungdomar.

Det är bara en stor sorg känner jag, över att Sverige som liksom alltid har varit en humanitär stormakt, har svängt på det här viset. [...] Nej jag tycker bara jag känner en stor sorg över att det är hit vi har kommit, att vi så har anpassat oss efter de här extrema krafterna. (Anna)

Det är alltså en besvikelse över att staten inte har gjort mer för ensamkommande ungdomar. Det framkommer även en besvikelse över att civilsamhället behövt ”ta över” statens ansvar.

Alltså, jag är ju också besviken på samhället men deras besvikelse som alltså har varit engagerade och slagit knut på sig själva från starten när den här stora flyktingvågen... Här ställde liksom, alla ställde upp, och sedan får de det här i ryggen. [...] hur man bara har lämnat över till civilsamhället att lösa problemen. (Anna)

Det är utifrån statens handlingar, eller brist på handlingar, som de ideella familjehemmen upplever sitt syfte – att erbjuda bostad och stöd till ensamkommande ungdomar. Informanternas besvikelse är uttryck av missnöje över statens handlingar, vilket i nätverket ”Vi står inte ut” enar informanterna med likasinnade.

Det har framkommit i empirin att flera informanter bär på en upplevelse av osynlighet. Nätverket ”Vi står inte ut” ger en känsla av samhörighet och vetskap om att det är många som engagerar sig, men flera informanter berättar att de för övriga i samhället upplever en slags osynlighet, eller en vilja att inte kännas vid problematiken som informanterna delar. Elin berättar att det känns som att det inte finns något intresse från samhället eller staten att bidra till, eller visa uppskattning för, det ideella arbete som görs.

Det känns tydligt att det inte är uppskattat av samhället att göra den här typen av insatser, det väcker snarare dåligt samvete. Det väcker, vad ska jag säga, medvetenhet om egna organisationers ineffektivitet, och dåliga innehåll kanske, det påminner liksom för mycket om vad man själv inte lyckas åstadkomma... (Elin)

Informanternas berättelser visar en upplevelse av att samhället och staten är likgiltig till den verklighet som de ideella familjehemmen och ensamkommande ungdomarna står i. Brist på stöd från samhället påverkar informanterna och i citaten ovan framträder en känsla av nedslagenhet. Informanterna är missnöjda med statens behandling av ensamkommande ungdomar, men de är även missnöjda med statens behandling av ideella familjehem.

För de flesta av studiens informanter har engagemanget drivits på och stärkts av missnöje och besvikelse, men för en av studiens informanter har det lett till avbrott i engagemanget. Elin är den som haft flest ungdomar boende hos sig, både ungdomar med uppehållstillstånd, ungdomar i överklagandeprocess och ungdomar utan tillstånd att befinna sig i Sverige. Elin berättar under intervjun att hon nu är sjukskriven och inte har några ungdomar kvar boende hos sig. När hon berättar om sina erfarenheter av att ha varit ideellt familjehem så framkommer utsagor om ensamhet och försvagning. Elin poängterar att det inte är på grund av ungdomarna utan att det handlar om att inte ha fått stöd utifrån.

En annan av informanterna, Gunilla, är också exempel på att inte längre vara ideellt familjehem, dock av andra anledningar än Elin. Gunilla hade först en ungdom boende hos sig i 8-9 månader, vilket avslutade genom att ungdomen efter utvisningsbesked valde att själv lämna Sverige. Några månader senare flyttade en annan ungdom in, och han fick sedan tillfälligt uppehållstillstånd. Efter drygt ett år boende tillsammans så har Gunilla ordnat så att hon med sina två barn flyttat till en ny lägenhet och så bor ungdomen kvar tillsammans med två vänner. Gunilla berättar att det varit en bra lösning då både ungdomen och familjen får mer utrymme och kan leva mer självständigt.

Elin och Gunillas berättelser ger olika intressanta lärdomar om engagemanget som ideellt familjehem. Elins berättelse visar svårigheten med att fortsätta engagera sig och hjälpa ensamkommande ungdomar utan stöd från bekantskapskrets, samhälle eller stat. Gunillas berättelse är exempel på att besvikelse på staten inte behöver leda till ett minskat engagemang utan tvärtom. Det visar också att engagemang för att hjälpa ensamkommande ungdomar kan anta många former, och behöver inte bygga på relationella aspekter. Att en kollektiv identitet är en avgörande faktor när det gäller att vidhålla engagemang antyds i empirin, men ytterligare studier krävs för att kunna dra en tydlig slutsats.

6.3.2 Förlorat förtroende för Migrationsverket

Informanterna berättar om misstro och ett förlorat förtroende för staten. Myndigheter som polisen och socialtjänsten nämns, och även en brist på förtroende för politiker. Den största misstron beskrivs dock om Migrationsverket.

Då hade jag kanske inte så mycket insyn i enskilda fall, men det har ju verkligen fått nu, för nu är jag ju personligt engagerad, och har själv följt mina ungdomars asylprocesser, och då kan jag ju se hur stora brister det är i dem. Så jag blir väldigt upprörd. (Frida)

Samtliga berättar om egna erfarenheter av att deras ungdomar inte har blivit trodda av Migrationsverket eller att Migrationsverkets utredningar har haft tydliga brister.

Vi har pratat om att jag ska adoptera honom, men vi vill inte störa asylprocessen, för om Migrationsverket tror att man gör någonting, så tror de att man gör det bara för att få stanna. Han har konverterat också, men de tror inte på honom. (Bertil)

Några informanter berättar att de upplever att det finns ett motstånd mot just ensamkommande ungdomar. De beskriver en upplevelse av att staten vill bli av med så många som möjligt.

Det enda som jag känner att jag har ett motstånd mot, det är väl lite, Migrationsverket [...] Jag har känt det som att de har en agenda, att det finns ett intresse för dem att ignorera asylskäl. Det är så många asylärenden som har blivit dåligt, eller hafsigt, utredda. (Elin)

Informanterna berättar att de hört många likartade berättelser via nätverk i sociala medier. Informanternas upplevelse av misstro mot myndigheter beskrivs av några utifrån förvåning och en känsla av att *det här kan inte stämma*. Utifrån kärnvärden som Sverige tidigare har stått för – till exempel solidaritet och humanitet – så upplevs den aktuella situationen märklig, och flera uttrycker att de ibland knappt tror att det är sant. Deras uttryck tyder på att de bedömer situationen som omoralisk.

Flera av informanterna har varit särskilt engagerade i sina ungdomars asylprocess och i deras fall har ungdomen varit i en överklagandeprocess för att de fått avslag på sin asylansökan.

Då blev jag ideellt familjehem till honom och gick jättemycket in i juridiken och hans asylprocess för att kämpa för hans ärende. I det så tog jag väldigt mycket stöd från Facebook, och nätverket ”Vi står inte ut”. Jag läste hur mycket juridiska dokument som helst, och massa bakgrund och allt möjligt, för att liksom bygga upp hela hans ärende. (Elin)

Flera informanter berättar att de lagt ner mycket tid för att lära sig om asylprocessen och hur överklagan kan göras så övertygande som möjligt. De har skrivit verkställighetshinder för att dra ut på processen och under tiden hitta en möjlighet till att bryta avslaget. Överklagandeprocessen kan ses som en form av protest, att välja att gå emot ett myndighetsbeslut.

Informanterna berättar även att de upplever negativa åsikter om gruppen ensamkommande ungdomar i samhället generellt, och att gruppen svartmålas i media. Det har gett informanterna ytterligare incitament att genom sina handlingar visa en annan bild av gruppen ensamkommande ungdomar.

Vi är ju väldigt bra på att måla upp dem och vi. Och ensamkommande, det är bara sexuellt ofredande, och de ljuger om sin ålder, och de har det inte så svårt egentligen. Fast nej, det här är en människa, det här är liksom en ung människa, som fortfarande behöver vuxenstöd, och som står här med alla sina, liksom, goda och sämre sidor precis som jag och du. (Frida)

Att gruppen misstänkliggörs och misstros framkommer genomgående i informanternas utsagor. Det uppfattas vara värre när det kommer från myndigheter som Migrationsverket och polisen, än när det gäller grannar eller andra bekanta.

Tidigare forskning har visat att Sveriges mottagning av ensamkommande ungdomar behöver förbättras utifrån ett rättighetsperspektiv, till exempel att ensamkommande ungdomar behöver bättre information om rättsprocessen under asylutredningen (Lundberg & Dahlquist 2012). För en god start i mottagarlandet och för en rättssäker asylutredning behöver ensamkommande tillgodoses trygghet genom långvariga boendeplaceringar och trygga relationer (Bath 2015; Eide & Hjern 2013). Det kan annars påverka deras förmåga att kunna förmedla sina asyl- och skyddsskäl korrekt (Kohli 2006).

Informanternas utsagor om misstänkliggörande av ensamkommande ungdomar och brister i asylutredningar kan kontrasteras mot tidigare forskning om vikten av trygghet och rättmätig information under asylprocessen. Informanterna enas i sin misstro, och drivs utifrån det till att stå upp för ensamkommande ungdomar.

6.3.3 På rätt sida av historien

Flera informanter gör en jämförelse mellan sin upplevelse av hur gruppen ensamkommande behandlas och hur judar under andra världskriget behandlades. Jämförelsen underbyggs genom att berätta om funderingar på att behöva gömma ungdomen:

När vi har pratat om det har det blivit som att vi är motståndsrörelsen på 40-talet, som har judar gömda. Att det här händer nu i Sverige, det är helt absurt. Att vi resonerar så, både jag och min man gör det, var skulle vi kunna ha ett lönnrum. Och så är det på riktigt, det är inte på skämt. (Cecilia)

Att gömma en ungdom som fått avslag är ett sätt att motsätta sig ett myndighetsbeslut, vilket gör att det kan ses som en protesterande handling. Att protestera förklaras av Hirschman (2008, s. 59) som ”detsamma som att försöka förändra praxis, politik och produkter hos ett företag eller en organisation”. Det är dock svårt att se någon direkt koppling mellan att gömma en ungdom och en förändring i migrationspolitiken. För några av informanterna förklaras detta snarare som en kärlekshandling än en protesthandling utifrån deras nära relation till ungdomen. Utvisning ses inte som ett alternativ.

Elin har haft ungdomar gömda hos sig och berättar att det för henne handlar om att vara en medmänniska. Hon gör ingen skillnad mellan att hjälpa någon med uppehållstillstånd eller någon utan tillstånd att vistas i Sverige.

Anna jämför de medicinska åldersbedömningar som Migrationsverket använder med de rasbiologiska undersökningar som utfördes under det tidiga 1900-talet i Sverige. Angående behandlingen av ensamkommande ungdomar i Sverige kommenterar Anna så här:

Jag har tyckt att det är riktigt osmakligt. Den avhumanisering som har skett på just den här gruppen, den skrämmer mig. Det påminner mig om 30-talet och hur man betedde sig mot judarna, och det har stärkt mig i mitt engagemang, I'm not one of them, liksom. (Anna)

Att jämföra aktuella händelser med nazismen under 30-talet indikerar att informanten finner situationen för ensamkommande ungdomar som mycket svår. I uttalandet synliggörs vikten av att *stå på rätt sida*.

Att vara offentlig med sina handlingar kommenteras av några informanter. Några har fått bemöta negativ kritik från en granne eller släkting för att de låter ensamkommande ungdomar bo hos dem. En informant har varit med i en tidningsartikel om sin ungdoms asylprocess där deras namn och bild publicerades vilket gjort att de har fått ta emot hatbrev

per post och email. En annan informant berättar om trakasserier på internet av en granne som är sverigedemokrat. Båda dessa informanter berättar att de varit beredda på ett sådant motstånd.

Så bara på det viset, det sättet, skulle man liksom, skita i att ta emot ensamkommande, bara för att man blir trakasserad, men det stärker bara mig istället, det visar att jag gör rätt. (Bertil)

Kritiken som informanterna mottagit kan utifrån Hirschmans (2008) begreppsapparat beskrivas som en kostnad av att informanterna valt att uttrycka sin åsikt offentligt. Kritiken har dock inte fått informanterna att dra sig tillbaka utan har istället stärkt deras engagemang. Informanterna verkar stärkas av vad de *inte* är en del av, vilket framkom i citatet ovan av Anna, samt i följande citat av Bertil.

Jag brukar säga att jag står på rätt sida av historien i alla fall. (Bertil)

En gemensam grund och kollektiv identitet verkar alltså byggas upp utifrån vad informanterna *inte* vill vara en del av. Upplevelsen av motstånd kan då bli en drivkraft till att organisera sig med likasinnade. Att sträva efter att göra något gott och samtidigt vara en del av en ”föreställd gemenskap” (jmf. Thörn 2001) med likasinnade stärker engagemanget. Informanterna enas i en kollektiv identitet som byggs upp av att stå på rätt sida.

6.4 Mobilisering

För att fortsatt undersöka hur informanternas engagemang påverkats av den migrationspolitiska vändningen – studiens andra frågeställning – tillfrågades informanterna om de engagerat sig i nätverk eller organisationer. Några informanter berättade att de har startat eller varit med i lokala nätverk, framför allt som handlat om att hitta fler ideella familjehem, och sju av åtta informanter berättade att de är med i nätverket ”Vi står inte ut” på sociala medier.

6.4.1 ”Vi står inte ut”

Organisering i nätverk och mobilisering av ideella krafter för att nå förändring har varit framträdande i empirin. Informanterna nämner flera syften med de nätverk de är med i. Angående ”Vi står inte ut” nämns följande tre syften: 1) emotionellt stöd, 2) juridisk rådgivning, och 3) politisk opinionsbildning.

Jag gick med i lite olika nätverk på Facebook och så, det finns ju människor, ja, hjältar, runt om, som man inte visste fanns. Så de här grupperna, där har man ju fått mycket stöd, ja man har kunnat ställa frågor. [...] Där har jag ju lärt mig mycket. (Anna)

Många av informanterna nämner att ”Vi står inte ut” har varit särskilt viktigt i skeden av ungdomarnas asylprocess när det varit extra tufft, både för att få emotionellt stöd och för juridisk hjälp. Nätverkets medlemmar utgör tillsammans en stor kunskapskälla och hjälper varandra genom att svara på frågor. Om det inte skulle finnas svar så hänvisas till sakkunniga som kan hjälpa till.

Angående emotionellt stöd framkommer flera utsagor om hur medlemmar i ”Vi står inte ut” varit ett stöd för studiens informanter. Det kan tyckas märkligt att människor som aldrig träffats kan erbjuda varandra stöd och hjälp, och dessutom organisera påverkansarbete för att få till lagändringar. Det kan förklaras genom begreppet ”föreställd gemenskap”, som även nämnts i tidigare avsnitt av analysen (Thörn 2010). Thörn använder det för att förklara hur sociala rörelser med hjälp av olika kommunikationsvägar kan möjliggöra en känsla av gemenskap. Precis som en faktisk gemenskap så kan den ”föreställda gemenskapen” bistå med liknande stöd till gemenskapens deltagare, och vara en grund för mobilisering.

Det är dock en informant, Frida, som upplevt det svårt att få emotionellt stöd genom sociala medier. Frida berättar nedan att hon har upplevt mer givande stöd genom personlig kontakt med Stadsmissionen.

Det var nästan första gången på hela den här tiden som jag kände att där fanns det ju faktiskt någon som såg och som ansträngde sig för att ge ett stöd som jag känner att jag har ett jättestort behov av. (Frida)

Stadsmissionen är en organisation som har haft ett stort engagemang för ensamkommande ungdomar, och även erhållit statliga medel för att dela ut som bidrag till ideella familjehem. Den mänskliga kontakten som Frida erhöll genom Stadsmissionens arbete var viktig.

När det gäller engagemang genom och i nätverk så berättar informanterna att sociala medier är den största plattformen som används.

En del är med i ”Vi står inte ut” och de här chat-grupperna, det är ju ett enormt nätverk av informationskanaler. En del känner inte till det alls, utan det har varit väldigt individuellt. (Gunilla)

Informanterna berättar att engagemanget över internet sker på flera sätt. Det handlar om att dela inlägg som innehåller namnsamlingar eller upprop för att påverka politiker, sprida information, starta ekonomiska insamlingar till deporterade, skicka nödrop om fler familjehem et. cetera. Detta sker nästan uteslutande på sociala medier, och för studiens informanter framför allt genom nätverket ”Vi står inte ut”. Arbetet inom ”Vi står inte ut” kan ses som ”egenorganiserat frivilligt socialt arbete”, som bygger på påverkansarbete och praktiskt socialt arbete med ensamkommande ungdomar (jmf. Scaramuzzino & Scaramuzzino 2016).

Att vara en del av ”Vi står inte ut” och andra nätverk bygger således till stor del på kommunikation via internet och sociala medier. Tidigare forskning visar att framväxten av sociala medier har gjort att privatpersoners engagemang och organisering i civilsamhället har ökat (ibid.), vilket bekräftas av den sociala mobilisering som informanterna berättar om.

Debattinlägget som informanterna skrivit under, och som användes för att få ett urval till denna studie, skrevs av några medlemmar i en undergrupp till ”Vi står inte ut”. Inlägget lades därefter ut i gruppen på sociala medier för att samla namnunderskrifter av ideella familjehem. De flesta förklarar att de valde att skriva under den för att de håller med om innehållet – att stoppa utvisningar och ge amnesti – och framhåller att det är viktigt att våga stå för sin åsikt. Några informanter nämner att de inte riktigt tror att det kommer leda till förändring, men att de skrev under för att de håller med om syftet. Anna påpekar att det är viktigt att fortsätta ta ställning för att:

[...] visa att vi är så många, det är också någonstans, kanske ett försök att bli uppmärksam och visa att vi faktiskt finns. För man får ju inte mycket feedback från politikerna, det är helt tyst.
(Anna)

Resultatet styrks av forskning i socialt arbete som visar att social mobilisering bland särskilt utsatta grupper ofta strävar efter att sprida kunskap om gruppen och få medialt och samhälleligt utrymme för att kunna utöva inflytande och uppnå förändring (Swärd 2016).

Enligt Thörn (2010) möjliggörs ett kollektivt handlande genom att skapa en gemensam grund, vilket informanternas enade åsikter exemplifierar. Mobiliseringen av ideella krafter inom ”Vi står inte ut” visar att de har en gemensam grund som gör att de kan verka för ett gemensamt mål – även om det också finns spridda åsikter om vad som fungerar bäst för att nå dit.

Tre informanter har utöver ”Vi står inte ut” även varit med i lokala nätverk för ideella familjehem som haft syfte att stödja varandra och hitta fler ideella familjehem. En annan informant har startat en lokal förening för ensamkommande ungdomar. Två informanter berättar att de varit med och organiserat insamlingar av ekonomiska eller materiella medel till ensamkommande ungdomar. Det finns således en mångfald av exempel på engagemang, och stöd genom nätverk framkommer gång på gång.

Nästan alla informanter vittnar om olika försök till att få fler att öppna upp sina hem. Att ”rekrytera” fler är enligt Polletta och Jasper (2001) en viktig del i skapandet av kollektiv identitet. I det större sammanhanget ”Vi står inte ut” och för informanterna som privatpersoner så drivs de av att vilja hjälpa så många ungdomar som möjligt. De försöker sprida information om att det inte behöver vara så komplicerat, eller kräva särskilt mycket, att öppna sitt hem för en ensamkommande ungdom.

6.4.2 Att ta ställning och göra påverkansarbete

Flera informanter menar att vara ideellt familjehem är att göra ett ställningstagande, men som Bertil säger nedan så är det något mer än det.

Det är klart att det är ett ställningstagande, men jag hade nog gjort det ändå. Jag hade nog varit en sådan människa. [...] Så det är inte bara ett ställningstagande, utan det är, det är ett nytt sätt att leva. Jag har ju en familj att komma hem till. (Bertil)

När informanterna pratar om ställningstagande framkommer flera utsagor om att bli ideellt familjehem är ett sätt att ta ställning. Det framkommer även andra sätt att engagera sig på som också ses som ställningstagande. För några av studiens informanter har engagemanget börjat med att bli ideellt familjehem, och för andra har det föregåtts av annat engagemang i samma fråga. En informant, Cecilia, berättar att hon först engagerade sig i demonstrationer med ”Refugees Welcome” för att ta ställning men upplevde inte det som tillräckligt. Cecilia och hennes man anmälde sig för att bli familjehem via socialtjänsten men fick aldrig något svar. När det senare dök upp en ungdom i bekantskapskretsen som behövde boende så blev de ideellt familjehem. Frida berättar att det omvända hände för henne, ett ytterligare engagemang följde efter att hon blivit ideellt familjehem.

Det blev ju ganska så snart tydligt för mig att jag kände att jag ville göra ännu mer, ju mer jag förstod hur dålig situationen var, och när jag fick en människa så nära mig som jag ju såg konsekvenserna av den politiken som förs idag, så... Den åt upp mig. (Frida)

För Frida innebar att *göra ännu mer* till exempel att vara med och skriva remissyttrande till regeringen. Det ledde sedan fram till den nya gymnasielagen som gav möjlighet till ungdomar som fått avslag på sin asylansökan att ansöka igen.

Då gick vi ju samman från hela Sverige och det var igenom "Vi står inte ut". Då tror jag att representanter från nästan varje kommun i Sverige skrev ett sådant här remissyttrande, och då skrev jag den för min kommun. Det var några, någonstans i Sverige, som hade gjort en sammanställning först och skrev allt vad vi tycker från "Vi står inte ut", och hur vi tycker den skulle utformas, den där gymnasielagen. Men sedan skrev vi, från de olika kommunerna, slutorden, hur det såg ut i vår kommun, och vad vi tyckte, vad vi ville lyfta fram i vår kommun, och så skickade vi in dem. Och gymnasielagen gick ju igenom, och jag tror ju såklart att det har påverkat. De gick ju till och med ut med, att så här många remissvar har vi aldrig fått. Det var väldigt stort tryck, och väldigt tydligt att vi var många runt om i Sverige som brydde oss och tyckte någonting om detta. (Frida)

Informanten berättar att "Vi står inte ut" samordnade så att människor från hela Sverige skrev remissvar från sin kommun, och hon ser det som att deras ansträngning verkligen påverkade och gjorde skillnad för att lagen sedan gick igenom.

Flera informanter berättar om ett behov av att uttrycka sig och *göra något mer*. Många sätt att ta ställning framkommer i empirin: skriva under upprop, skriva egna debattartiklar, offentliggöra sin berättelse via tidningsartikel, hjälpa ungdomen med juridiskt arbete, diskutera att gömma ungdom, vara politiskt aktiv på sociala medier, berätta om sin situation i närområdet för att sprida information et. cetera. Att ställningstagande kan ge negativa konsekvenser har tagits upp i tidigare avsnitt (6.3.3 På rätt sida av historien) med hänvisning till Hirschman och *kostnader*. Å ena sidan kan uttryck av missnöje leda till kostnader såsom att bli utesluten eller få negativ kritik vilket kan vara anledning att välja tyst acceptans, men å andra sidan kan det upplevas som en kostnad eller ett för stort offer att *inte* uttrycka sig. Kostnaden skulle då vara att kompromissa med sitt eget samvete, vilket antyds i följande citat:

När alla de här flyktingarna kom, 2015, så tyckte jag att, det här är inte klokt, alltså jag tyckte att det är klart att Sverige ska hjälpa dem. Men inte så som Sverige gjorde. Jag står inte bakom det [...] Så jag kände att det här kan jag inte stå för, och då gör jag, nej, då är jag inte med. (Helena)

Det framstår som en orimlighet att tyst acceptera situationen, vilket skapar en grund till att protestera. Informanten beskriver inte själv sina handlingar eller sitt ställningstagande som en protest, men har bland annat deltagit i demonstrationer mot utvisningar och uttrycker att hennes handlingar ämnar visa att statens behandling av ensamkommande ungdomar är fel.

Jag kan ju tycka att hela mitt liv, som jag lever nu, är ett ställningstagande. Mot att jag tycker att det här är fel. Jag har tre önskningar, det är att Alireza ska få uppehållstillstånd, för han är liksom familj, och så amnesti, sedan så skulle jag faktiskt vilja sitta ner så här vid bordet, och få prata med Morgan Johansson [justite- och migrationsminister], och Mikael Ribbenvik [generaldirektör för Migrationsverket]. (Helena)

Det som är speciellt med föreliggande studies informanter är det faktum att de inte står upp för sig själva, utan för ungdomarna de öppnat upp sina hem för, och på ett sätt även för hela gruppen ensamkommande ungdomar. Helena i citatet ovan är exempel på det. En mer kritisk reflektion kring ställningstagande och att engagera sig ideellt är att det även kan inkludera ett visst mått av egenintresse. Att stå upp för ungdomarna kan till exempel bidra till att upprätthålla den egna moralen, vilket kan fungera som en ytterligare drivkraft. Altruistiska motiv behöver dock inte utesluta egenintresse, vilket tidigare forskning visat (Johansson & Meeuwisse 2017).

6.4.3 Protest utan att protestera

Ovanstående ställningstaganden kan ses som exempel på hur informanterna protesterar mot samhällets och statens behandling av ensamkommande ungdomar, även om ingen av dem kallar sina handlingar för protest. Det beror kanske på att flera av dem tidigare upplevt lojalitet mot staten och varit nöjda med Sveriges myndighetssystem. Lojaliteten beskrivs vara påfallande förminskad sedan de blivit ideellt familjehem. Det skulle kunna bero på en grundläggande vilja att lita på staten och myndigheter som gör att protest upplevs som ett för starkt ord att använda. En informant beskriver att hon inte har förlorat hoppet om att politikerna ska tänka om och inse hur fel den här gruppen har behandlats. Det är ett tydligt exempel på en vilja att nå förändring och hopp om att det är möjligt. Hirschmans beskrivning

av protest är som nämnt tidigare: ”att försöka förändra praxis, politik och produkter hos ett företag eller en organisation” (Hirschman 2008, s. 59). Det stämmer överens med informanternas mål med sina handlingar – till exempel att visa att det är många som tycker att det är fel, att sprida information för att förändra lagar et. cetera.

Hirschman skriver även att det kan finnas hinder för individer att använda sig av ett visst alternativ vid missnöje. Att vara i beroendeställning är ett sådant hinder. De ensamkommande ungdomarna som studiens informanter öppnat upp sina hem för är i en beroendeställning till staten för att få ekonomiskt bistånd, bostad och hjälp att klara sig i samhället. När ungdomarna blivit uppskrivna eller fyller 18 år blir de utskrivna från boendet och utlämnas till att klara sig själva. Beroendeställningen förändras på sätt och vis sedan till att riktas mot studiens informanter när de blir ideella familjehem. Informanterna ger i sina berättelser en tydlig bild av att om ungdomen inte fått hjälp skulle alternativen vara mycket svåra. Därför kan ungdomarnas beroendeställning och utsatta situation ses som hinder för att de själva ska välja att protestera, eller som sista utväg – att lämna Sverige. Utifrån detta framkommer en bild av varför informanterna väljer att öppna upp sina hem – de protesterar för att ungdomarna själva inte kan protestera.

7 Slutdiskussion

I denna studie om ideella familjehem har syftet varit att undersöka motiv och engagemang hos personer som öppnat upp sina hem för ensamkommande ungdomar i samband med en förändrad migrationspolitik.

Studiens första frågeställning – Varför väljer människor att öppna upp sina hem för ensamkommande ungdomar? – besvaras i studien med hjälp av informanternas utsagor om motiv sammankopplat med moralteori. Sammantaget bygger deras motiv på medmänsklighet, ansvarstagande och relationella aspekter. Flertalet informanter lägger tonvikt vid moral och att det *känns rätt* att engagera sig och hjälpa till, medan andra betonar ansvaret utifrån att vara privilegierad som svensk och därav hjälpa de som inte har det lika bra. Engagemangets utgångspunkt har för några informanter varit tankar om medmänsklighet som sedan utvecklats till relationer som jämförs med familjeband. Moraliska motiv framkom inte uttryckligen men synliggjordes med hjälp av Rests moralteoretiska modell. Det är flera informanter som berättar att de önskade hjälpa till i flyktingkrisen utifrån tankegångar om att *inte kunna stå och titta på*, vilket påvisar en inre moralisk kompass. En kritisk reflektion angående moral är

att ett dåligt samvete kan vara styrande vid beslut om att engagera sig. Genom utsagor om att det känns tillräckligt att ha öppnat upp sitt hem för *en* ungdom, uttalat av en minoritet av informanterna, antyds ett stillat samvete av att ha engagerat sig. Det är samtidigt tydligt att informanterna givit mycket av sin tid och sitt engagemang till ”sin” ungdom, bland annat genom juridiskt arbete under asylutredningen. Detta har beskrivits som utarmande och kan förklara upplevelsen av att befintligt engagemang är tillräckligt.

Studiens andra frågeställning – Hur har engagemanget hos ideella familjehem för ensamkommande påverkats av den migrationspolitiska vändningen? – besvaras framför allt med hjälp av Hirschmans teori. Den har varit till nytta för att se hur informanternas motiv kontrasteras mot statens hållning med begränsad rätt till uppehållstillstånd och begränsat stöd vid skifte till vuxen ålder. Det är tydligt att studiens informanter inte står bakom Sveriges nuvarande migrationspolitik. Informanterna har påbörjat ett engagemang för ensamkommande ungdomar till stor del utifrån en upplevelse av att staten misslyckats i att ge beskydd och omsorg. Därav kan informanternas handlingar i att bli ideellt familjehem ses som en reaktion mot den migrationspolitiska vändningen. Studiens informanter hade alla skrivit under en namninsamling för att ge amnesti till ensamkommande ungdomar och stoppa utvisningar. Informanternas syfte var att ta ställning och visa att det är många som står bakom dessa åsikter. Namninsamlingar och annat påverkansarbete som informanterna berättat om har till stor del skett genom nätverket ”Vi står inte ut”, vilket påvisar vikten av mobilisering för att uttrycka missnöje.

Upplevelsen av att staten misslyckats har för flera informanter blivit en drivkraft som visar att de *gör rätt*, vilket är en ytterligare hänvisning till moralens påverkan. I följande stycken diskuteras studiens förtjänster och begränsningar, samt uppslag för vidare forskning.

I studiens teoretiska angreppssätt återfinns både förtjänster och svagheter. James Rest teori om moral gav möjlighet till att synliggöra moraliska drivkrafter hos informanterna. Albert Hirschmans teori om sorti och protest gav ett ramverk för att se hur de ideella familjehemmens handlingar drivits fram som en reaktion mot statens förändrade migrationspolitik. Teori om social mobilisering och kollektiv identitet synliggjorde vilken roll nätverk som ”Vi står inte ut” har haft för de ideella familjehemmen i sitt engagemang för ensamkommande, samt vikten av att vara en del av något större, ett kollektiv.

Studien exemplifierar civilsamhällets allt större engagemang inom områden där staten vanligtvis är ansvarig (jmf. Linde & Scaramuzzino 2017). Det är ett av studiens kunskapsbidrag och påvisar dess aktualitet. Vidare forskning skulle kunna fördjupa sig i detta utifrån ett civilsamhällesperspektiv med stöd i exempelvis organisationsteori.

Aktualiteten i studieobjektet inbegriper även en begränsning i vilka slutsatser som kan dras. Med ett längre tidsperspektiv skulle mer kunna sägas om studieobjektets roll i ett större sammanhang. Vilken påverkan den migrationspolitiska vändningen har på samhället i stort, den nationella identiteten och framtida politik kan endast forskning i senare skeden påvisa.

En av studiens begränsningar utgår från intervjuguidens påverkan på resultatet. I efterhand framkommer att tydligare frågor om motiv och synen på den migrationspolitiska vändningen skulle ha kunnat gynna studien och gett ett tydligare resultat.

Studiens teoretiska utgångspunkter har varit till nytta på flera sätt men nu i efterhand har ytterligare spår i resultatet synliggjorts vilket skulle kunna framkomma genom användning av andra teorier. Till exempel framträder rollen som *hjälpare* i materialet. De ideella familjehemmen åtar sig att hjälpa ungdomar i nöd, men vad som bara kort framkommer i analysen är den potentiella ömsesidigheten som kan finnas i ett hjälpande beteende. Ett ytterligare sätt att problematisera studiens resultat skulle vara att med hjälp av Schmidbauer (1987) undersöka vad begreppet *hjälpare* betyder för studiens informanter.

En annan intressant infallsvinkel på materialet skulle vara att använda sig av teorin om accounts som exempelvis Charles Tilly och Marvin Scott tillsammans med Stanford Lyman skrivit om. Accounts handlar om hur individer förklarar och rättfärdigar sina handlingar, vilket kan användas för att problematisera informanternas beskrivningar och sätt att motivera sina handlingar.

En metodologisk fråga möjlig att problematisera och studera ytterligare gäller urvalet. Den påverkan som resultatet kan ha fått av att informanterna bestod av en majoritet kvinnor (sju av åtta) är för denna studie inte möjligt att dra några slutsatser kring. Det skulle utifrån ett genusperspektiv kunna undersökas i vidare studier.

De ideella familjehemmen avlastar på ett sätt staten eftersom ungdomarnas alternativ skulle vara att flytta till en av Migrationsverkets förläggningar, vilket några informanter påpekar i förbigående. Det skulle vara intressant att i vidare forskning studera om ideella familjehem är en förtjänst för staten.

I studiens resultat framkommer flera särskilt starka uttryck då informanter jämför statens behandling av ensamkommande unga med behandlingen av judar under andra världskriget. Utsagor förekom även om att gömma ungdomar, samt en jämförelse mellan de rasbiologiska undersökningarna som pågick under 30- och 40-talet i Sverige och de medicinska åldersbedömningar som Migrationsverket använder sig av idag. Att informanterna gjorde så starka jämförelser berörde mig som forskare och belyste studieobjektet ur ett mer allvarigt perspektiv. Det vore av värde för forskning att göra en djupare analys av hur detta

påverkat de ideella familjehemmens motiv, och även intressant att undersöka om det påverkat drivkraften i de nätverk och organisationer som bildats för att stödja och hjälpa ensamkommande ungdomar.

Slutligen några tankar om val av studieobjekt. I början av varje forskningsprojekt bör forskaren reflektera över vilken kunskap som produceras. Inom samhällsvetenskapen framgår att syftet med forskningen bör tjäna både vetenskapliga och mänskliga syften (Kvale & Brinkmann 2014, s. 98). Studiens resultat bör vara ett bidrag som gynnar samhället, vilket föreliggande studie har strävat efter. Nästintill samtliga informanter var angelägna om att ställa upp som deltagare i studien eftersom de anser det vara ett viktigt ämne. Jag som forskare har under arbetets gång gjort mitt bästa för att förvalta informanternas erfarenheter och bidra till samhällsviktig kunskapsproduktion, samtidigt som jag strävat efter att studera ideella familjehem på ett sakligt sätt utifrån god forskningssed. Mitt val att studera just ideella familjehem grundar sig i att det är en aktuell samhällsfråga med tydlig sammankoppling till det sociala arbetet.

Referenser

- Akhtar, Muhammad N., Matthijs Bal & Lirong Long (2016) Exit, voice, loyalty, and neglect reactions to frequency of change, and impact of change: A sensemaking perspective through the lens of psychological contract. *Employee Relations*, 38 (4): 536-562.
- Amnesty (2018) *Stoppa tvångsutvisningar till Afghanistan*.
[<https://www.amnesty.se/aktuellt/stoppa-tvangsutvisningarna-till-afghanistan/> Hämtat: 2019-05-10].
- Andersson, Gunvor (2001) The motives of foster parents, their family and work circumstances. *Journal of Social Work*, 31 (2): 235-248.
- Ayotte, Wendy (2000) *Separated Children Coming To Western Europe. Why they Travel and How They Arrive*. London: Save the Children.
- Aytar, Osman & Elinor Brunnberg (2016) Empowering Unaccompanied Children in Everyday Life in a New Country. A Resilience Support Centre in Sweden Evaluated from the Perspective of Program Theory. *Revista de Asistentă Socială*, 15 (2): 35-56.
- Bath, Howard (2015) The Three Pillars of TraumaWise Care: Healing in the Other 23 Hours. *Reclaiming Children and Youth*, 23 (4): 5-11.
- Bebeau, Muriel J., James R. Rest and Darcia Narvaez (1999) Beyond the Promise: A Perspective on Research in Moral Education. *Educational Researcher*, 28 (4): 18-26.
- Bennet, Lance & Alexandra Segerberg (2012) The logic of connective action: Digital media and the personalization of contentious politics. *Information, Communication & Society*, 15 (5): 739-768.
- Berggren, Henrik & Lars Trägårdh (2015) *Är svensken människa? Gemenskap och oberoende i det moderna Sverige*. Stockholm: Norstedts.
- Bergman, Ann-Sofie (2011) *Lämpliga eller olämpliga hem? Fosterbarnsvård och fosterhems kontroll under 1900-talet*. Doktorsavhandling. Växjö: Linnéuniversitetet. Institutionen för socialt arbete.
- Brunnberg, Elinor, Rose-Marie Borg & Camilla Fridström (2011) *Ensamkommande barn: en forskningsöversikt*. Malmö: Studentlitteratur.
- Bryman, Alan (2018) *Samhällsvetenskapliga metoder*. Stockholm: Liber.
- Denvall, Verner, Cecilia Heule & Arne Kristiansen (2016) Social mobilisering: en inledande positionering. I: Verner Denvall, Cecilia Heule & Arne Kristiansen (red.) *Social mobilisering: en utmaning för socialt arbete*. Malmö: Gleerups.

- Derluyn, Ilse & Eric Broekaert (2007) Different perspectives on emotional and behavioural problems in unaccompanied refugee children and adolescents. *Ethnicity and Health*, 12 (2): 141-162.
- Dowding, Keith, Peter John, Thanos Mergoupis & Mark Van Vugt (2000) Exit, voice and loyalty: Analytic and empirical developments. *European Journal of Political Research*, 37: 469-495.
- Doyle, Jennifer & Rose Melville (2013) Good caring and vocabularies of motive among foster carers. *Journal of Comparative Research in Anthropology & Sociology*, 4 (2): 71-90.
- Eide, Ketil (2005) *Tvetydige barn. Om barnemigranter i et historisk komparativt perspektiv*. Doktorsavhandling. Bergen: Universitetet i Bergen. Sosiologisk institutt.
- Eide, Ketil & Anders Hjern (2013) Unaccompanied refugee children – vulnerability and agency. *Acta Paediatrica*, 102 (7): 666-668.
- Emerson, Robert M., Rachel I. Fretz & Linda L. Shaw (2011) *Writing ethnographic fieldnotes*. Chicago: University of Chicago Press.
- Eriksson-Zetterquist, Ulla & Göran Ahrne (2016) Intervjuer. I: Göran Ahrne & Peter Svensson (red.) *Handbok i kvalitativa metoder*. Stockholm: Liber.
- Farrell, Dan (1983) Exit, voice, loyalty, and neglect as responses to job dissatisfaction: A multidimensional scaling study. *Academy of Management Journal*, 26 (4): 596-607.
- Healy, Mary (2007) School Choice, Brand Loyalty and Civic Loyalty. *Journal of Philosophy of Education*, 41 (4): 743-756.
- Herz, Marcus & Philip Lalander (2017) Being alone or becoming lonely? The complexity of portraying 'unaccompanied children' as being alone in Sweden. *Journal of Youth Studies*, 20 (8): 1062-1076.
- Hirschman, Albert O. (2008) *Sorti eller protest: en fråga om lojaliteter*. Lund: Arkiv.
- Hoffmann, Bert (2010) Bringing Hirschman Back In: "Exit", "Voice", and "Loyalty" in the Politics of Transnational Migration. *The Latin Americanist*, 54: 57-73.
- Hoffmann, Elizabeth A. (2006) Exit and Voice: Organizational Loyalty and Dispute Resolution Strategies. *Social Forces*, 84 (4): 2313-2330.
- Höjer, Ingrid (2001) *Fosterfamiljens inre liv*. Doktorsavhandling. Göteborg: Göteborgs Universitet. Institutionen för socialt arbete.
- Höjer, Ingrid (2012) Att vara familjehem – om ett delat föräldraskap. I: Margareta Bäck-Wiklund & Thomas Johansson (red.) *Nätverksfamiljen*. Stockholm: Natur & Kultur.
- Jahanmahan, Farhad & Nihad Bunar (2018) Ensamkommande barn på flykt – berättelser om flyktingskap, interaktioner och resiliens. *Socialvetenskaplig tidskrift*, 25 (1): 47-65.

- Johansson, Håkan & Anna Meeuwisse (2017) Socialt arbete i civilsamhället: mikro-, meso- och makroteorier. I: Stig Linde & Roberto Scaramuzzino (red.) *Socialt arbete i civilsamhället: aktörer, former och funktioner*. Lund: Studentlitteratur.
- John, Peter (2017) Finding Exits and Voices: Albert Hirschman's Contribution to the Study of Public Services. *International Public Management Journal*, 20 (3): 512-529.
- Kalverboer, Margrite, Elianne Zijlstra, Carla van Os, Daniëlle Zevulun, Mijntje ten Brummelaar & Daan Beltman (2017) Unaccompanied minors in the Netherlands and the care facility in which they flourish best. *Child and Family Social Work*, 22 (2): 587-596.
- Kvale, Steinar & Svend Brinkmann (2014) *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Kohli, Ravi K. S. (2006) The Sound of Silence: Listening to What Unaccompanied Asylum-seeking Children Say and Do Not Say. *British Journal of Social Work*, 36 (5): 707-721.
- Lagrådsremiss (2019) *Förlängning av lagen om tillfälliga begränsningar av möjligheten att få uppehållstillstånd i Sverige*.
- Larsen, Christian Albrekt (2013) *The rise and fall of social cohesion: the construction and deconstruction of social trust in the US, UK, Sweden, and Denmark*. Oxford: Oxford University Press.
- Linde, Stig & Robert Scaramuzzino (2017) Socialt arbete i civilsamhället. I: Stig Linde & Roberto Scaramuzzino (red.) *Socialt arbete i civilsamhället: aktörer, former och funktioner*. Lund: Studentlitteratur.
- Lundberg, Anna & Lisa Dahlquist (2012) Unaccompanied children seeking asylum in Sweden: Living conditions from a child-centered perspective. *Refugee Survey Quarterly*, 31 (2): 54-75.
- Lundström, Tommy & Filip Wijkström (2012) Från röst till service: Vad hände sedan? I: Filip Wijkström (red.) *Civilsamhället i samhällskontraktet*. Stockholm: European Civil Society Press.
- Lönnaeus, Olle & Erik Magnusson (2018) Migrationsverket medger: Tusentals asylbeslut bygger på dåligt underlag. *Sydsvenskan*, den 4 mars 2018.
- MacGregor Tracy E., Susan Rodger, Anne L. Cummings & Alan W. Leschied (2006) The needs of foster parents: a qualitative study of motivation, support, and retention. *Qualitative Social Work*, 5 (3): 351-368.
- Migrationsverket (2019) *Statistik om asylansökningar*.

- [<https://www.migrationsverket.se/Om-Migrationsverket/Statistik/Asyl.html>] Hämtat: 2019-05-06].
- Oppedal, Brit, Karoline B. Seglem & Laila Jensen (2009) *Avhengig og Selvstendig. Enslige mindreårige flyktningers stemmer i tall og tale*. Folkehelseinstituttet & Integrerings- og mangfoldsdirektoratet: Nasjonalt folkehelseinstitutt.
- O'Toole Thommessen, Sara A., Paula Corcoran & Brenda K. Todd (2015) Experiences of Arriving to Sweden as an Unaccompanied Asylum-Seeking Minor From Afghanistan: An Interpretative Phenomenological Analysis. *Psychology of Violence. American Psychological Association*, 5 (4): 374-383.
- Polletta, Francesca & James M. Jasper (2001) Collective Identity and Social Movements. *Annual Review of Sociology*, 27: 283-305.
- Regeringen (2015a) *Regeringen föreslår åtgärder för att skapa andrum för svenskt flyktingmottagande*. [<https://www.regeringen.se/artiklar/2015/11/regeringen-foreslar-atgarder-for-att-skapa-andrum-for-svenskt-flyktingmottagande/>] Hämtat: 2019-05-06].
- Regeringen (2015b) *Tal av statsminister Stefan Löfven vid manifestation för flyktingar*. [<https://www.regeringen.se/tal/2015/09/tal-av-stefan-lofven-vid-manifestationen-for-flyktingar-den-5-september/>] Hämtat: 2019-05-06].
- Regeringen (2016) *Samförståndsavtal mellan Sveriges regering och Islamiska staten Afghanistans regering om samarbete på migrationsområdet*. [<https://www.regeringen.se/4ab5e0/contentassets/dalae2805f5d41bd9782c1779d916e92/avtal-mellan-sverige-och-afghanistan.pdf>] Hämtat: 2019-05-08].
- Regeringen (2018) *Ny möjlighet till uppehållstillstånd (utkast till lagrådsremiss)*. [<https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/departementsserien-och-promemorior/2018/01/ny-mojlighet-till-uppehallstillstand-utkast-till-lagratsremiss/>] Hämtat: 2019-05-13].
- Rennstam, Jens & David Wästerfors (2015) *Från stoff till studie: om analysarbete i kvalitativ forskning*. Lund: Studentlitteratur.
- Rest, James (1979) *Development of judging moral issues*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Rest, James (1983) Morality. I: Paul H. Mussen, John H. Flavell & Ellen M. Markman (red.) *Handbook of child psychology. Vol. 3, Cognitive development*. New York: Wiley.
- Rhodes, Kathryn, Mary E. Cox, John G. Orme & Tanya Coakley (2006) Foster Parent's Reasons for Fostering and Foster Family Utilization. *Journal of Sociology and Social Welfare*, 33 (4): 105-126.

- Rosengren, Annette (2009) *Vinna eller försvinna: om flykt, asyl och hjälpare*. Stockholm: Carlsson.
- Rusbult, Caryl E., Dan Farrell, Glen Rogers & Arch G. Mainous (1988) Impact of exchange variables on exit, voice, loyalty, and neglect: An integrative model of responses to declining job satisfaction. *Academy of Management Journal*, 31 (3): 599-627.
- Rädda Barnen (2018a) *From Europe to Afghanistan: Experiences of child returnees*. Save the Children Sweden. [<https://press.raddabarnen.se/documents/ny-rapport-fraan-raedda-barnen-stora-risker-foer-barn-och-unga-som-aatervaender-till-afghanistan-82608>] Hämtat: 2019-05-10].
- Rädda Barnen (2018b) *Rädda Barnen uppmanar Migrationsverket att stoppa utvisningarna till Afghanistan*. [<https://press.raddabarnen.se/news/raedda-barnen-uppmanar-migrationsverket-att-stoppa-utvisningarna-till-afghanistan-321108>] Hämtat 2019-05-10].
- Röda Korset (2018) *Ställningstagande från Svenska Röda Korset om tvångsutvisningar till Afghanistan*. [<https://www.redcross.se/press-och-opinion/roda-korset-tycker2/asyl/nytt-stallningstagande-fran-svenska-roda-korset-om-tvangsutvisningar-till-afghanistan/>] Hämtat: 2019-05-10].
- Salmerón-Manzano, Esther & Francisco Manzano-Agugliaro (2018) Unaccompanied Minors: Worldwide Research Perspectives. *Publications*, 7 (1): 1-15.
- SBU (2018) *Stöd till ensamkommande barn och unga – Effekter, erfarenheter och upplevelser. Systematisk litteraturöversikt och etiska och samhällsliga aspekter*. SBU-rapport nr. 294. Stockholm: Statens beredning för medicinsk och social utvärdering.
- Scaramuzzino, Gabriella & Roberto Scaramuzzino (2016) Mobiliserings- och organiseringsmöjligheter på internet och via sociala medier. I: Verner Denvall, Cecilia Heule & Arne Kristiansen (red.) *Social mobilisering: en utmaning för socialt arbete*. Malmö: Gleerups.
- Schmidbauer, Wolfgang (1987) *Professionella hjälpare*. Stockholm: Alfabet.
- Seglem, Karoline B., Brit Oppedal & Sabine Raeder (2011) Predictors of depressive symptoms among resettled unaccompanied refugee minors. *Scandinavian Journal of Psychology*, 52 (5): 457-464.
- SFS 2001:453. *Socialtjänstlag*.
- SFS 2016:752. *Lag om tillfälliga begränsningar av möjligheten att få uppehållstillstånd i Sverige*.
- SFS 2018:756. *Lag om ändring i lagen (2016:752) om tillfälliga begränsningar av möjligheten att få uppehållstillstånd i Sverige*.

- Socialstyrelsen (2016a) Analys av situationen i socialtjänsten. Läget under hösten 2016 – delrapport 2. [<https://www.socialstyrelsen.se/publikationer2016/2016-12-35> Hämtat: 2019-01-31].
- Socialstyrelsen (2016b) Ensamkommande barn och unga. Handbok om socialnämndens ansvar och uppgifter. [<https://www.socialstyrelsen.se/publikationer2016/2016-11-8> Hämtat: 2019-02-06].
- Stretmo, Live & Charlotte Melander (2013) *Får jag vara med? Erfarenheter från ensamkommande barn och ungdomar i Göteborgsregionen och arbetet med denna grupp*. Göteborg: FoU i Väst.
- Swärd, Hans (2016) Social mobilisering bland grupper i välfärdens ingenmansland. I: Verner Denvall, Cecilia Heule & Arne Kristiansen (red.) *Social mobilisering: en utmaning för socialt arbete*. Malmö: Gleerups.
- Sydsvenskan (2019) Debattinlägg: ”De ringer hem och gråter för att de saknar oss och Sverige”. *Sydsvenskan: Opinion, Aktuella frågor*, den 17 januari 2019.
- Thörn, Håkan (2010) *Solidaritetsens betydelse*. Stockholm: Atlas.
- Trägårdh, Lars (2013) *Den svala svenska tilliten: förutsättningar och utmaningar*. Stockholm: SNS.
- Turunen, Jakko & Noomi Weinryb (2017) Volontärer i välfärdsstaten – socialt arbete med transitflyktingar som politisk handling. I: Stig Linde & Roberto Scaramuzzino (red.) *Socialt arbete i civilsamhället: aktörer, former och funktioner*. Lund: Studentlitteratur.
- UN High Commissioner for Refugees (UNHCR) (2018) *UNHCR Eligibility Guidelines for Assessing the International Protection Needs of Asylum-Seekers from Afghanistan*. [<https://www.refworld.org/docid/5b8900109.html> Hämtat: 2019-05-10].
- Vantilborgh, Tim (2015) Volunteers’ Reactions to Psychological Contract Fulfillment in Terms of Exit, Voice, Loyalty, and Neglect Behavior’. *Voluntas: International Journal of Voluntary & Nonprofit Organizations*, 26 (2): 604-628.
- Vetenskapsrådet (2002) *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet.
- Vi står inte ut (2019) *Vilka är vi?* [<http://vistarinteut.org/om-oss/> Hämtat: 2019-05-10].
- Yang, Guobin (2009) Online Activism. *Journal of Democracy*, 20 (3): 33-36.
- Zetterqvist Nelson, Karin & Mirjam Hagström (2016) *Nyanlända barn och den svenska mottagningsstrukturen: röster om hösten 2015 och en kunskapsöversikt*. Stockholm: Forte.
- Zuindeau, Bertrand (2009) Responding to environmental risks: What can Albert Hirschman

contribute? *Ecological Economics*, 69 (1): 155-165.

Östman, Caroline (2019) *Unaccompanied refugee minors and political responses in Sweden: Challenges for social work*. Doktorsavhandling. Östersund: Mittuniversitetet. Institutionen för psykologi och socialt arbete.

Bilaga 1 – Informationsbrev till respondenter

LUNDS
UNIVERSITET

Hej!

Jag heter Rebecka Karlsson och studerar just nu masterprogrammet i socialt arbete vid Socialhögskolan, Lunds Universitet. Som uppsatsprojekt är jag intresserad av att undersöka ideella familjehem som tagit emot ensamkommande ungdomar. Forskningsområdet är tämligen nytt vilket gör det särskilt intressant att studera. Studiens frågeställningar berör bakgrunden till att individer väljer att bli ideella familjehem till ensamkommande, och vilken upplevelse man har av att vara ideellt familjehem till ensamkommande. För att få en uppfattning om det kommer jag att göra intervjuer, och jag hoppas att ni skulle vilja bidra med er erfarenhet.

En intervju tar ungefär 60 minuter, och kommer att spelas in för att senare transkriberas till text. Studien följer *Vetenskapsrådets forskningsetiska principer* vilket innebär att intervjun är helt frivillig och ni kan när som helst välja att avbryta den. Som intervjuperson kommer ni att vara anonym och intervjumaterialet kommer endast att användas till denna uppsats. När uppsatsen är färdig skickar jag den gärna till er.

Jag hoppas att ni vill medverka i studien och bidra med värdefull information. Min planering är att intervjuer sker under första delen av mars månad. Om ni inte redan bokat in en intervju så går det bra att maila eller ringa mig, så kommer vi överens om tid och plats.

Vid eventuella frågor eller funderingar, kontakta gärna mig eller min handledare:
Professor Verner Denvall, verner.denvall@soch.lu.se

Lund, 190221

Med Vänliga Hälsningar,

Rebecka Karlsson

073-427 07 94

rebecka.k@live.se

Bilaga 2 – Intervjuguide

Tema/ forskningsfrågor	Intervjufrågor	Följdfrågor
Bakgrund	<ul style="list-style-type: none"> • Vill du berätta om dig och din familj? (Familjemedlemmar, ålder, arbetssituation.) • Hur länge har ni varit ideellt familjehem? Är ni det fortfarande? • Från vilket land kommer [ungdomen] från som bor/har bott hos er? • Vilket besked har [ungdomen] fått från Migrationsverket? • Hur skulle du beskriva din (och resten av familjens) relation till [ungdomen]? Vilka roller har ni? 	<p><i>Vilka bor hemma?</i></p> <p><i>Har ni varit familjehem flera gånger? För flera barn/ungdomar?</i></p> <p><i>(Vilka titlar används?)</i></p>
(Om ungdomen flyttat ut)	<ul style="list-style-type: none"> • Har ni någon fortsatt kontakt med [ungdomen]? Hur ofta och på vilket sätt? 	
Generellt om engagemang för ensamkommande ungdomar / Hur börjar individer engagera sig för ensamkommande ungdomar?	<ul style="list-style-type: none"> • Hur började du engagera dig för ensamkommande ungdomar? • Vad har varit drivkrafter för dig? /Vad motiverade dig i ditt engagemang i början? • Kommer du ihåg det som ett beslut – att börja engagera dig? 	<p><i>Hur såg engagemanget ut?</i> <i>Vad engagerade du dig i?</i></p> <p><i>(moral, medkänsla, medmänsklighet, samhällsskyldighet)</i></p> <p><i>Hur tog du det beslutet?</i></p>
Vad innebär det att vara ideellt familjehem för ensamkommande?	<ul style="list-style-type: none"> • Hur kom det sig att du/ni blev ideellt familjehem? • Hade ni några särskilda funderingar 	<p><i>Vad ledde upp till beslutet att öppna upp ert hem?</i> <i>Kände du [ungdomen]?</i></p>

	<p>innan ni bestämde er? Vad då?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Går det att beskriva känslorna innan man bestämmer sig för att bli ideellt familjehem? • Vad innebär det att vara ideellt familjehem? Hur skulle du beskriva att det är för er? • Vad innebär ditt engagemang i [ungdomens] liv? Vad ingår i det? Finns det något mer du önskar göra, eller något du valt bort? • Har ni någon gång blivit tillfrågade av någon om att bli ideellt familjehem? • Vad är viktiga förutsättningar för att vara ideellt familjehem för ensamkommande? • Vad är de största svårigheterna? • Vad är det bästa? 	<p><i>Vilka känslor framkallas? Eller är det mer känslor efteråt?</i></p> <p><i>Gör ni mer än erbjuder husrum? Vad? Hur kommer det sig?</i></p> <p><i>Är du engagerad i [ungdomens] asylprocess? På vilket sätt?</i></p> <p><i>För just ensamkommande... Både för dig som familjehemsförälder, och för engagemanget i stort...?</i></p>
<p>Faktorer bakom att bli ideellt familjehem / Vad gör att människor väljer att bli ideellt familjehem till ensamkommande? / Vad gör att familjehemmet engagerar sig utöver sin roll som familjehem?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Hur går man från ”det är en viktig fråga, och viktigt och bra att människor engagerar sig” (vilket nog många tycker), till att faktiskt vara en av dem som öppnar upp sitt hem? • Tror du att det är något speciellt i din bakgrund som ökat sannolikheten för ditt engagemang? • Ser du/ni det som ett ställningstagande? • Att bli ideellt familjehem är en handling som säger något om hur man ser på staten, och myndigheter. Vad vill ni säga genom att bli ideellt familjehem/engagera er i upprop? 	<p><i>Vad är det som gör att vissa tar steget och vissa inte? Vad behövs för att ta det steget?</i></p> <p><i>Staten ger inte det stöd som behövs så då går vi in? Varför inte lita på statens beslut/omdöme?</i></p> <p><i>Social rättvisa...?</i></p>

<p>Namninsamlingen /uppropet</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Den namninsamling ni skrev under, hur kom det sig att ni skrev under den? • Är ni med i flera nätverk/föreningar? • Har ni deltagit i liknande upprop? • Var finner ni stöd och hur ser det stödet ut? Vad behöver ni stöd för? • Har ni specifika personer i nätverket som ni vänder er till för olika anledningar? 	<p><i>Hur går det till när en sådan namninsamling ska anordnas? Hur funkar nätverken? (Träffar, mötesplatser, internet-kommunikation)</i></p>
<p>Engagemangets konsekvenser /Vilka konsekvenser kan engagemanget som ideellt familjehem leda till?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Det är ju en form av offentligt ställningstagande, att skriva under en sådan namninsamling. Vad innebär det? • Finns det några risker med att skriva under/göra ett offentligt ställningstagande? • Vad har inlägget i Sydsvenskan lett till? • Vilka reaktioner har ni fått från människor i er närhet? • Vad har engagemanget som ideellt familjehem lett till? • Hur har du/din familj påverkats av att du/ni blev ideellt familjehem? • Finns det något du i efterhand tänker att du skulle gjort annorlunda? 	<p><i>Att ställa sig bakom ett debattinlägg... Utsätter sig för offentlig kritik... Vad för risker? Hur tar de sig uttryck? Har ni upplevt några konsekvenser? Vad har utfallet blivit? I andra fall?</i></p> <p><i>(förändrat synsätt, vardag, politisk hållning?) Har er syn på samhället, myndigheter etc. förändrats?</i></p> <p><i>Om du visste vad du vet nu...</i></p>
<p>En sista fråga...</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Upplever du att det du/ni gör/har gjort gör skillnad? (För [ungdomen], för gruppen.) 	
<p>Avslutning</p>	<p>Jag har inga fler frågor. Har du något mer att ta upp eller fråga om innan vi avslutar intervjun?</p>	